

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

JUSTICE PROJECT
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

REZULTATI ISPITIVANJA JAVNOG MNIJENJA

provedenog u sklopu Dijagnostičke analize integriteta pravosudnog sektora i mogućih rizika od nastanka korupcije i neetičnog ponašanja u pravosuđu

OKTOBAR 2015.

REZULTATI ISPITIVANJA JAVNOG MNIJENJA provedenog u sklopu Dijagnostičke analize integriteta pravosudnog sektora i mogućih rizika od nastanka korupcije i neetičnog ponašanja u pravosuđu

Pripremio USAID-ov Projekat pravosuđa u Bosni i Hercegovini (USAID JA), prema Ugovoru broj AID-OAA-I-13-00029.

Implementator:

Millennium DPI Partners, LLC

Izjava o ograničenju odgovornosti:

Ovaj dokument je pripremljen uz pomoć američkog naroda putem Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (USAID). Millennium DPI Partners, LLC, odgovoran je za sadržaj ovog dokumenta, koji ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade SAD-a.

PRIZNANJE

Ovim putem želimo zahvaliti agenciji Prism Research & Consulting na pruženom doprinosu u izradi ovog dokumenta.

REZULTATI ISPITIVANJA JAVNOG MNIJENJA provedenog u sklopu Dijagnostičke analize integriteta pravosudnog sektora i mogućih rizika od nastanka korupcije i neetičnog ponašanja u pravosuđu

Sadržaj

IZVRŠNI SAŽETAK.....	6
UVOD.....	8
CILJEVI ISTRAŽIVANJA	9
1 METODOLOGIJA	10
1.1 Intervju licem u lice	12
1.2 Rezultati	12
1.3 Anketari, koordinatori, kontrolori.....	12
1.4 Kontrola kvaliteta.....	12
1.5 Analiza i izrada izvještaja.....	12
1.6 Ciljna populacija	13
1.7 Okvir uzorka	13
1.8 Dizajn uzorka.....	13
2 SOCIODEMOGRAFSKI PODACI.....	14
3 ANALITIČKI IZVJEŠTAJ	16
3.1 PRAVOSUĐE: IDENTIFIKACIJA PROBLEMA	16
3.2 OCJENA PRAVOSUDNOG SISTEMA.....	19
3.3 POVJERENJE U PRAVOSUĐE.....	26
3.4 JEDNAKOST I PRAVDA	30
3.5 KORUPCIJA	39
3.6 STAVOVI I ISKUSTVA.....	47
3.7 POSLJEDICE.....	53
4 ZAKLJUČAK	62

Lista skraćenica

BD – Brčko Distrikt

BiH – Bosna i Hercegovina

NZ– Ne zna

EU – Evropska unija

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

VSTV – Visoko sudsko i tužilačko vijeće

JA – USAID-ov Projekat pravosuđa u BiH (eng. *USAID's Justice Activity in BiH*)

KM – konvertibilna marka, valuta koja se koristi u Bosni i Hercegovini

M – aritmetička sredina (mjera prosjeka)

N – broj ispitanika

BO – bez odgovora

NVO – nevladina organizacija

PASW – eng. *Predictive Analytics Software*, softver korišten u analizi podataka

Q-by-Q – pitanje po pitanje

RS – Republika Srpska

USAID – Američka agencija za međunarodni razvoj (eng. *United States Agency for International Development*)

IZVRŠNI SAŽETAK

Ovo ispitivanje sprovedeno je u sklopu izrade sveobuhvatne Dijagnostičke analize integriteta pravosudnog sektora i mogućih rizika od nastanka korupcije ili neetičnog ponašanja u pravosuđu, u okviru radnog plana USAID-ovog Projekta pravosuđa u BiH (USAID's *Justice Activity in BiH*, u daljem tekstu USAID JA) kojeg finansira Američka agencija za međunarodni razvoj - USAID (*United States Agency for International Development*), a provodi Millennium DPI Partners, LLC. Cilj projekta je jačanje pravosudnog sistema u BiH i njegovo osposobljavanje za borbu protiv korupcije.

USAID JA usmjeren je na povećanje efikasnosti i učinkovitosti pravosudnih institucija, mehanizama i usluga kroz pružanje pomoći:

- tužiteljima da unaprijede provođenje istražnih postupaka, naročito u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala.
- pravosudnim institucijama da zadrže integritet i da se bore protiv korupcije, te da u konačnici povećaju povjerenje javnosti u vladavinu zakona.

Svrha ovog istraživanja jeste da obezbijedi informacije koje će predstavljati osnovu za druge aktivnosti u okviru USAID JA, te za projekte partnera ovog projekta u vladinom i nevladinom sektoru, kao i projekte drugih međunarodnih aktera koji pomažu jačanje kapaciteta pravosudnih institucija u BiH sa ciljem unapređenja javnog integriteta i borbe protiv korupcije.

Ovo istraživanje sprovedeno je na području BiH, u oba entiteta i u Brčko Distriktu. Ispitanici su slučajno odabrani građani BiH stariji od 18 godina. Ovo istraživanje pruža informacije o njihovim percepcijama i stavovima o različitim pitanjima povezanim sa pravosuđem u BiH. Istraživanje je sprovedeno korištenjem intervju licem u lice. U okviru istraživanja za izbor domaćinstava korištena je tehnika slučajnog kretanja, a za izbor ispitanika korištena je tehnika zadnjeg rođendana.

Rezultati ovog istraživanja služit će USAID-u i njihovim partnerima, na prvom mjestu Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) i nadležnim ministarstvima pravde u BiH, sudovima, tužilaštvima i organizacijama civilnog društva – u zajedničkom radu prema reformama i unapređenju pravosuđa u BiH.

Glavni izazov ovog istraživanja jeste činjenica da se opšta populacija ne susreće često sa pravosuđem, pa su date informacije često zasnovane na nepouzdanim sjećanjima, anegdotama ili čak pretpostavkama. Nadalje, ispitanici često zbog straha oklijevaju govoriti o temama kao što su mito i korupcija, pa su rezultati istraživanja o ovim temama obično u određenoj mjeri iskrivljeni.

Rezultati ovog istraživanja navode na sljedeće zaključke:

- korupcija je najveći problem sa kojim se trenutno suočava pravosuđe u BiH;
- Vlada se smatra najodgovornijom za neadekvatno procesiranje slučajeva korupcije, a ministri su među najkorumpiranijim službenicima, prema ocjenama sudionika ovog istraživanja;
- sudije i tužitelji smatraju se stručnim i profesionalnim, ali i korumpiranim i, zajedno sa političkim strankama, nedovoljno angažovanim u borbi protiv korupcije;
- u posljednje vrijeme nije došlo do napretka u borbi protiv korupcije, nije se unaprijedila stručnost sudaca niti tužitelja, niti se povećala nezavisnost pravosuđa od političkih utjecaja;
- povjerenje u policiju više je nego povjerenje u pravosudne institucije, a iskustva sa sudovima i pravosuđem mogu povećati povjerenje u pravosudne institucije;
- građani BiH ne vjeruju u jednakost svih građana pred sudovima, u pravična suđenja ili nepristrasnost sudaca i tužitelja, niti u to da se sudije i tužitelji kažnjavaju za svoje pogreške;

- odgovornost pravnih lica za vlastite postupke unaprijedila bi kvalitet njihovog rada, i sistem izvršavanja bi trebalo ojačati kroz sudove, putem obuka i kontrole sudskih izvršitelja.

Na osnovu rezultata ovog istraživanja, definisane su sljedeće preporuke: prvo, korupcija je glavni problem pravosuđa koji je potrebno rješavati. Drugo, građani BiH generalno nemaju dovoljno povjerenja u pravosuđe, vjerujući da je ono pod političkim utjecajem, što može utjecati na njihovo ponašanje kada su uključeni u situacije povezane sa pravosuđem, a što bi im moglo onemogućiti da ostvare vlastita prava. Stoga, važno je povratiti povjerenje građana u pravosuđe. Treće, rad pravosudnih institucija treba biti transparentniji, a to podrazumijeva i greške koje se prave (kojih se ovo istraživanje dotiče samo hipotetski i generalno), te posljedice i sankcije koje se primjenjuju. Konačno, važno je unaprijediti sistem izvršavanja kroz postojeća pravna tijela, jačanje njihove uloge kroz različite obuke, kao i kroz blagovremene i transparentne izvršne postupke.

UVOD

Prism Research & Consulting, agencija za društvena, medijska i marketinška istraživanja i konsalting, u svrhu ispitivanja javnog mnijenja o pravosuđu i pravosudnim institucijama u Bosni i Hercegovini (BiH) sprovela je kvantitativno istraživanje. Istraživanje je sprovedeno prikupljanjem podataka o stavovima i mišljenjima članova opće populacije građana BiH o ovoj temi u sklopu izrade sveobuhvatne Dijagnostičke analize integriteta pravosudnog sektora i mogućih rizika od nastanka korupcije ili neetičnog ponašanja u pravosuđu, u okviru radnog plana USAID-ovog Projekta pravosuđa u BiH (USAID JA) kojeg finansira USAID (*United States Agency for International Development*), a provodi Millennium DPI Partners, LLC. Cilj projekta je jačanje pravosudnog sistema u BiH i njegovo osposobljavanje za borbu protiv korupcije.

Glavni ciljevi ovog istraživanja su da se prikupe podaci o sljedećim temama:

- kako građani BiH ocjenjuju pravosuđe ove zemlje,
- koje probleme pravosuđa prepoznaju,
- šta misle o pravičnosti pravosuđa i jednakosti građana pred sudovima,
- kakvi su njihovi stavovi o (ne)pristrasnosti sudaca i tužitelja,
- da li je ovaj sektor prema njihovom mišljenju korumpiran,
- kakva su njihova lična iskustva sa pravosuđem,
- kakve su posljedice zloupotreba u ovom sektoru, te
- šta se može učiniti da se unaprijedi praksa ovog sektora.

Ovo istraživanje sprovedeno je putem terenskog istraživanja u julu 2015. godine. Ispitan je reprezentativan uzorak od N=1000 ispitanika u BiH. Ispitanici ovog istraživanja bili su članovi slučajno izabranih domaćinstava, koji su u tim domaćinstvima zadnji imali rođendan.

Ovaj izvještaj predstavlja glavne nalaze ovog istraživanja, kao i poređenja sa prethodnim valovima sličnih istraživanja sprovedenih 2012. i 2014. godine, u slučajevima kada su ta poređenja moguća.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja jeste da se ispita javno mnijenje o pravosuđu i pravosudnim institucijama u BiH. Ovim istraživanjem prikupljeni su podaci o mišljenjima građana o sljedećim temama:

1. nivo povjerenja u različite institucije i grupe, uključujući pravosuđe i pravosudne institucije,
2. percepcija pravičnosti pravosuđa i jednakosti građana pred zakonom,
3. stavovi o korupciji u pravosuđu,
4. gledišta i iskustva sa pravosuđem,
5. mišljenja o posljedicama i zloupotrebama u pravosuđu, i načinima da se funkcionisanje ovog sektora unaprijedi.

Svrha ovog istraživanja jeste da pruži osnovne informacije za buduće aktivnosti koje će se sprovesti u okviru USAID JA, da služi partnerima ovog projekta u vladinom i nevladinom sektoru, kao i drugim međunarodnim akterima koji pomažu jačanje kapaciteta pravosuđa i pravosudnih institucija u BiH sa ciljem unapređenja integriteta i javne percepcije integriteta ovih institucija, te pružanja podrške u borbi protiv korupcije.

1 METODOLOGIJA

Kako bi se procijenile percepcije, stavovi i mišljenja ispitanika o pravosuđu, korištena je kvantitativna metoda. Kvantitativna metoda korištena u ovom istraživanju jeste intervju licem u lice. Sljedeća tabela prikazuje opšte informacije o istraživačkim postupcima.

Opšte informacije o istraživanju

Period prikupljanja podataka	Juli 2015. godine
Metoda prikupljanja podataka	Intervjui licem u lice
Upitnik	Upitnik je razvijen u saradnji tima USAID JA i tima agencije Prism Research & Consulting
Uzorak	Opća populacija bh. građana, 18 ili više godina
Veličina uzorka	1000 ispitanika
Reprezentativnost uzorka	Opća populacija: slučajni stratificirani uzorak, reprezentativan za bh. teritoriju, po entitetima, regijama i općinama. Ispitanici su slučajno izabrani (<i>Tehnika zadnjeg rođendana</i>) iz slučajno odabranih domaćinstava (<i>Tehnika slučajnog kretanja</i>).

Upitnik

Upitnik korišten u ovom istraživanju razvijen je od strane tima USAID JA i Prism Research & Consulting tima. Upitnik se nalazi u prilogu ovog izvještaja. Upitnik sadrži sljedeće sekcije:

- Sekcija o povjerenju – kreirana za prikupljanje informacija o nivou povjerenja u različitim institucije povezane sa pravosuđem.
- Sekcija o borbi protiv korupcije – ova sekcija ima za cilj utvrditi mišljenja ispitanika o tome koliko su različite institucije i organizacije aktivne u borbi protiv korupcije.
- Sekcija o (ne)pristrasnosti sudija i tužitelja – ima za cilj ocijeniti mišljenje javnosti o pristrasnosti sudija i tužitelja, te ispitati faktore koji doprinose ishodima suđenja i optužnica.
- Ocjena pravosuđa – Ova sekcija pruža ocjene ispitanika o različitim aspektima pravosuđa, kao što je nezavisnost od političkih utjecaja, transparentnost, kapacitet za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, profesionalnost, itd. Ova sekcija također ispituje percepcije promjena u ovim područjima u protekle 3 godine.
- Iskustva sa pravosuđem – ova sekcija ispituje iskustva sa pravosuđem, kako bi omogućila razlikovanje između stavova zasnovanim na direktnim iskustvima sa pravosuđem i stavova oblikovanih na druge načine.

- Percepcije o korupciji – u ovoj sekciji od ispitanika se traži da ocijene integritet različitih institucija i društvenih grupa.
- Sociodemografska pitanja – značajne varijable su: spol, godine, obrazovanje, entitet, tip naselja, prihodi i etnička pripadnost.
- Nova pitanja koja se odnose na jednakost građana pred zakonom, probleme u pravosudnom sistemu, odgovornost za funkcionisanje pravosuđa, iskustva sa advokatima i komunalnim dugovima, mišljenja o reformama pravosuđa, sankcijama za neprofesionalno ponašanje među sudijama i tužiteljima, te mišljenja o ulozi notara u bh. pravosudnom sistemu.

Ispred svakog pitanja u upitniku navedena je jedinstvena šifra pitanja. Radi jednostavnijeg praćenja izvještaja, iznad svakog grafikona, uz pitanje na koje se grafikon odnosi navedena je i šifra pitanja koja odgovara šifri navedenoj u upitniku (npr. NOVO2, PS5, i sl.).

Izbor domaćinstava i ispitanika

Tehnika slučajnog kretanja

Pri izboru domaćinstava u ovom istraživanju korištena je tehnika slučajnog kretanja. Anketarima su date adrese početnih tačaka za svaku tačku uzorka. U urbanim područjima to su adrese specifičnih domaćinstava. U ruralnim područjima to su specifična domaćinstva ili markantne građevine, kao što su pošta, lokalna škola i sl. Naselja različitih veličina zahtijevaju različita uputstva za pronalaženje početne tačke. U nekim slučajevima regionalni koordinatori ili supervizori odredili su početne tačke nakon što su posjetili naselje.

Anketari su dobili uputu da se okrenu licem prema početnoj tački. Zatim su trebali izabrati prvu ulicu sa desne strane. Počevši u ovoj ulici, anketari su se kretali u tom smjeru i birali drugu kuću kao prvo domaćinstvo za anketiranje. Ako je drugo domaćinstvo bilo u zgradi, anketari su bili upućeni da izaberu drugu stambenu jedinicu u toj zgradi i započnu anketiranje.

Nakon završenog anketiranja, anketari su preskočili sljedeći stan ili kuću, te izabrali četvrtu stambenu jedinicu za drugi intervju, a zatim šestu, osmu, itd.. Nastavljali su se kretati na ovaj način sve do kraja ulice. Na kraju ulice, kretali su se u sljedeću ulicu sa desne strane i nastavljali proceduru dok ne bi ispunili kvotu u datom naselju.

Višespratnice

Svaka višespratnica tretirana je kao jedna adresa. U jednoj višespratnici anketiranje je obavljeno samo na jednom spratu i u jednom stanu. Anketari su dobili uputu da u prvoj takvoj kući anketiraju prvi sprat, u drugoj srednji i u trećoj treći sprat. Stambene zgrade su tretirane kao vertikalbe ulice, te su u njima korištena ista pravila slučajnog kretanja koja su prethodno opisana.

Tehnika zadnjeg rođendana

U ovom istraživanju ispitanici su birani tehnikom zadnjeg rođendana.

Prilikom prvog kontakta na vratima anketari su postavljali pitanje o broju porodica ili domaćinstava koje žive u jednom stanu ili kući, i o broju članova svakog domaćinstva. Anketari su zatim birali domaćinstvo sa manje članova, a sljedeći put kada su se susreli sa slučajem da više domaćinstava živi u jednoj kući ili

stanu birali su domaćinstvo sa više članova. Anketari su bilježili broj domaćinstava/porodica na svakoj adresi.

Na vratima, anketari su tražili da razgovaraju sa izabranim članom domaćinstva koji je zadnji imao rođendan u odnosu na datum anketiranja. Ako ta osoba nije bila kod kuće, dogovarali su ponovnu posjetu toj kući, ukoliko je to bilo moguće. Anketari su dobili uputu da biraju sljedeće domaćinstvo za anketiranje samo ako ne uspiju anketirati izabranog člana domaćinstva nakon dva pokušaja u domaćinstvu. Ova metoda osigurala je slučajni izbor ispitanika.

1.1 Intervju licem u lice

Intervju licem u lice najčešće je korištena tehnika prikupljanja podataka u ispitivanju javnog mnijenja. Za prikupljanje podataka koristi se tehnika papir-olovka. Anketar sprovodi upitnik u domaćinstvu sudionika, tako što čita pitanja i ponuđene odgovore, te bilježi odgovore ispitanika u upitnik. Intervju licem u lice smatra se najboljom tehnikom prikupljanja podataka kada se želi maksimizirati kvalitet prikupljenih podataka. Ova tehnika često se koristi u istraživanjima osjetljivih tema.

1.2 Rezultati

Ovaj izvještaj predstavlja rezultate ispitivanja javnog mnijenja. Rezultati istraživanja predstavljeni su prema totalu, kao i prema entitetima/distriktu, tipu naselja i prema sociodemografskim varijablama, kao što su spol, godine, etnička pripadnost, obrazovanje i prihodi ispitanika. Ovo istraživanje USAID JA predstavlja **četvrti val** ispitivanja javnog mnijenja o pravosuđu. Stoga, prikazana su i poređenja sa prethodnim valovima istraživanja sprovedenih 2012. (**Val 2**) i 2014. godine (**Val 3**) za pitanja koja su ostala ista u upitniku korištenom 2015. godine (**Val 4**). U tekstu izvještaja opisane su samo statistički značajne razlike (između entiteta, urbanih i ruralnih naselja i kategorija sociodemografskih varijabli). U određenim slučajevima, istaknuti su i neki uočeni trendovi.

1.3 Anketari, koordinatori, kontrolori

Terenski tim za ovo istraživanje sastojao se od 13 regionalnih koordinatora i 47 anketara. Njihov izbor ovisio je o njihovim sposobnostima, prethodnom iskustvu, godinama, spolu i mjestu prebivališta. Svi regionalni koordinatori održali su trening sa anketarima u svojoj regiji. Na treningu su objašnjene procedure anketiranja, analiza po pitanjima i vježbe igranja uloga.

1.4 Kontrola kvaliteta

Kontrola terenskog rada obavljena je na dva načina. Tokom terenskog rada, koordinatori su obilazili anketare zadužene za anketu. Pored toga, 10% slučajno izabranih upitnika svakog anketara kontrolisano je ili na terenu ili putem telefona.

1.5 Analiza i izrada izvještaja

Kompletna analiza podataka sprovedena je u Sarajevu. Analiza je sprovedena uz pomoć PASW statistics 18.0 – profesionalnog softvera za analizu podataka. PASW je korišten za čišćenje baze podataka, za logičku kontrolu, kao i za pravljenje tabela.

1.6 Ciljna populacija

Ciljna populacija za ovo istraživanje je populacija građana Bosne i Hercegovine koji imaju 18 godina ili su stariji.

1.7 Okvir uzorka

U Bosni i Hercegovini postoji problem manjka tačnih i pouzdanih podataka o populacijskim parametrima. Iako je posljednji popis stanovništva sproveden 2013. godine, rezultati još uvijek nisu objavljeni.

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine je razvila Okvir za uzorkovanje općih istraživanja na osnovu djelimičnih podataka popisa u odabranim popisnim područjima. Okvir za uzorkovanje općih istraživanja je trenutno najtačniji izvor podataka za uzorkovanje populacije u Bosni i Hercegovini. Zahvaljujući partnerstvu sa Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovine, Prism Research je koristio Okvir za uzorkovanje općih istraživanja za potrebe uzorkovanja u ovom istraživanju.

Postoji nekoliko prednosti korištenja Okvira za uzorkovanje općih istraživanja za potrebe ovog istraživanja:

1. Ovaj okvir uzorka se zasniva na podacima iz djelimičnog popisa svih domaćinstava u više od 1500 slučajno odabranih popisnih krugova (od ukupno 19000) – u skoro svim općinama širom Bosne i Hercegovine.
2. Svako registrirano domaćinstvo unutar ovog okvira uzroka sadrži veoma detaljne informacije o adresi, članovima kućanstva (dob, spol, odnos sa glavom domaćinstva, ime i prezime).

1.8 Dizajn uzorka

Za potrebe ovog istraživanja, Prism Research je izradio višestupanjski slučajni stratificirani uzorak.

Populaciju u ovom istraživanju čine sva domaćinstva i pojedinci koji žive i rade na teritoriji Bosne i Hercegovine jednu ili više godina. Osobe koje žive vani duže od šest mjeseci su isključene, kao i osobe u zajedničkim institucijama i diplomatsko osoblje u stranim diplomatskim i konzularnim predstavništvima.

Okvir uzorka za odabir jedinica prvog stepena je lista svih popisnih krugova sa 10 ili više domaćinstava. Ovo ograničenje isključuje otprilike ne više od 1.5% svih kućanstava u okviru.

Okvir uzorka za jedinice drugog stepena je lista svih kućanstava u odabranim popisnim krugovima.

Stratifikacija popisnih krugova je bazirana na sljedećim varijablama:

- Teritorija BiH podijeljena na dva entiteta i/ili tri područja sa etničkom većinom, dalje podijeljena na 18 geografskih regija.
- Veličina općina, 4 kategorije veličine općine unutar svake geografske regije.
- Tip naselja (urbani i drugi) unutar svake općine.

Na ovaj način kreirano je oko 200 slojeva.

Dodjela popisnih krugova u uzorku urađena je proporcionalno broju domaćinstava.

Maksimalna margina pogreške uzorka za N=1000 ispitanika je +/- 2.54%. Stoga, svi podaci dobijeni iz uzorka od N=1000 ispitanika za bilo koju ciljnu grupu imaju maksimalnu dozvoljenu grešku koja varira od 1 do 2.54% u zavisnosti od procenta ispitanika koji odgovore sa X. To znači da razlika ispod 2.54% može biti statistički neznčajna – proizvod greške uzorkovanja a ne stvarna razlika u ocjenama.

Maksimalna dozvoljena greška za FBiH (N=612 ispitanika) je +/- 3.96, a za RS (N=356) je +/- 5.19, a za Brčko distrikt (N=32) dozvoljena greška je najveća +/- 17.32. Za ruralna područja, maksimalna dozvoljena greška je +/- 4.14, a za urbana +/- 4.67. S obzirom na to da su dozvoljene greške za neke poduzorke visoke, treba biti oprezan prilikom tumačenja rezultata ovih poduzoraka.

2 SOCIODEMOGRAFSKI PODACI

Ovim istraživanjem prikupljeni su različiti sociodemografski podaci o ispitanicima.

Malo više od polovine ispitanika su ženskog roda (52.1%). U skladu sa tim, procenat muškaraca je nešto niži u odnosu na procenat žena (47.9%). Prosječna dob ispitanika iznosi 46 godina. Prema dobi, otprilike trećina ispitanika (33.1%) ima između 18 i 35 godina, 43.4% ispitanika imaju između 36 i 60 godina, dok ostatak ispitanika ima više od 60 godina. Analizirajući njihov bračni status, vidi se da je više od polovine ispitanika u braku (55.1%), dok je otprilike trećina onih koji nisu u braku (26.7%). Ostali ispitanici žive sa partnerima (0.4%), ili su razdvojeni ili razvedeni (3.8%), ili udovci, odnosno udovice (14.0%).

U prosjeku ispitanici su završili 11 godina obrazovanja. Otprilike trećina ispitanika je zaposlena (32.7%), dok je većina nezaposlena¹. Dva od tri ispitanika (67.2%) zarađuju između 100 KM i 700 KM neto prihoda mjesečno.

Razmatrajući etničku pripadnost ispitanika, malo više od polovine ispitanika izjašnjavaju se kao pripadnici bošnjačke etničke grupe (52.1%), dok je 31.3% ispitanika srpske etničke pripadnosti, a 11.3% hrvatske etničke pripadnosti. Ostatak ispitanika navodi ili da su Bosanci ili Hercegovci, ili da pripadaju manjinskim etničkim grupama.

¹ Nezaposlenost podrazumijeva sve ispitanike koji nemaju posao, ali također i neaktivne ispitanike, kao što su penzioneri, studenti, osobe sa posebnim potrebama, domaćice, itd.

Sociodemografski podaci o ispitanicima

		N	%
Entitet	FBiH	605	60,6
	RS	363	36,4
	BD	32	3,1
Tip naselja	Urbano	469	46,9
	Ruralno	531	53,1
Spol	Muški	479	47,9
	Ženski	521	52,1
Godine	18-35	331	33,1
	36-60	434	43,4
	61+	235	23,5
Obrazovanje	Osnovno ili niže	294	29,6
	Srednje	571	57,5
	Viša škola ili fakultet	128	12,9
Prihodi	Do 300 KM	238	28,3
	301-700	327	38,9
	701-1100	169	20,1
	Više 1100	107	12,7
Bračni status	Neoženjen/neudata	267	26,7
	Oženjen/a	551	55,1
	Razveden/a	33	3,3
	Razdvojen/a	5	,5
	Udovac/ica	140	14,0
	U neformalnoj zajednici	4	,4
Radni status	Stalno zaposlen/a	206	20,6
	Zaposlen/a na određeno	54	5,4
	Samozaposlen/a	13	1,3
	Zaposlen/a "na crno"	19	1,9
	Nezaposlen/a	390	39,0
	Otpušten/a	2	,2
	Učenik, student	67	6,7
	Poljoprivrednik	35	3,5
	Ostalo	214	21,4
Etnička pripadnost	Bošnjak	521	52,1
	Srbin	313	31,3
	Hrvat	113	11,3
	Drugo	26	2,6
	Bez odgovora	28	2,8

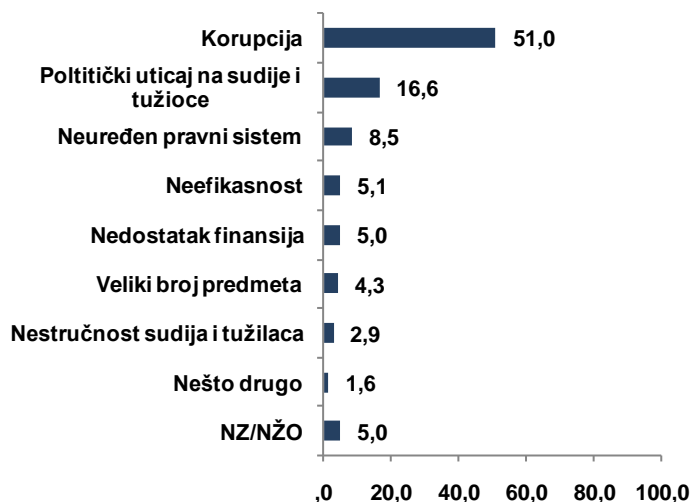
3 ANALITIČKI IZVJEŠTAJ

3.1 PRAVOSUĐE: IDENTIFIKACIJA PROBLEMA

Rezultati prethodnih valova istraživanja identifikovali su nezaposlenost, lošu ekonomiju, siromaštvo i korupciju kao glavne probleme u BiH. U ovom valu istraživanja fokus je stavljen na pravosuđe i probleme u ovom aspektu bh. društva. Ovo poglavlje ima za cilj da se utvrde glavni problemi u pravosuđu u BiH, kako ih vide građani ove zemlje.

Korupcija je identifikovana kao glavni problem pravosuđa u BiH. Otprilike polovina ispitanika smatra korupciju glavnim problemom bh. pravosudnog sistema i pravosudnih institucija. Slijedi još jedan problem povezan sa koruptivnim radnjama: politički utjecaji na sudije i tužitelje. Drugi potencijalni problemi, kao što je neorganizovan pravni sistem, niska profesionalnost i efikasnost sudaca i tužitelja, problemi sa finansiranjem i prevelikim brojem slučajeva – smatraju se znatno manje prisutnim u bh. pravosuđu.

NOVO2. *Po Vašem mišljenju, koji je najveći problem sa kojim se trenutno suočava pravosuđe (sudovi, tužilaštva) u BiH?*

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o glavnim problemima u pravosuđu, rezultati istraživanja otkrili su značajne razlike prema entitetu, tipu naselja i obrazovanju:

- Korupcija i nedovoljna novčana sredstva spominju se statistički značajno češće u FBiH (54.7%) nego u RS-u (43.0%). Sa druge strane, politički utjecaji na sudije i tužitelje spominju se statistički značajno češće u RS-u (26.3%) nego u FBiH (11.2%).
- Nedovoljna novčana sredstva spominju se statistički značajno češće u ruralnim (6.7%) nego u urbanim područjima (3.0%) kao jedan od problema u pravosuđu.
- Politički utjecaji na sudije i tužitelje spominju se statistički značajno češće od strane ispitanika sa završenim fakultetskim obrazovanjem (28.2%), u odnosu na ispitanike nižeg nivoa obrazovanja (15.5% sudionika sa završenim srednjim obrazovanjem, i 14.1% ispitanika sa završenim osnovnim ili nižim obrazovanjem).

NOVO2. Po Vašem mišljenju, koji je najveći problem sa kojim se trenutno suočava pravosuđe (sudovi, tužilaštva) u BiH?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i obrazovanju

	Entitet			Tip naselja		Obrazovanje		
	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Osnovna škola ili niže	Srednja škola	Fakultet ili viša škola
Korupcija	54,7	43,0	71,4	53,2	49,1	49,1	52,7	48,1
Neefikasnost	5,2	5,3	,0	4,9	5,3	2,9	6,0	5,8
Veliki broj predmeta	5,0	2,9	5,7	3,8	4,7	3,0	4,7	5,6
Nedostatak finansija	6,6	2,5	2,4	3,0	6,7	8,7	4,3	,0
Nestručnost sudija i tužilaca	2,8	3,4	,0	3,6	2,3	1,9	3,5	2,8
Politički utjecaji na sudije i tužioce	11,2	26,3	8,1	15,7	17,4	14,1	15,5	28,2
Neuređen pravni sistem	7,5	9,9	12,4	9,8	7,4	6,8	9,6	6,8
Nešto drugo	1,7	1,6	,0	1,0	2,1	2,5	1,3	,5
NZ/NŽO	5,2	5,2	,0	5,0	5,1	11,0	2,6	2,2

Vlada se smatra najodgovornijom za slabosti u funkcionisanju pravosudnog sistema u BiH. Najviši procenat ispitanika ističe odgovornost Vlade za probleme u pravosuđu. Ipak, otprilike četvrtina ispitanika vjeruje da sam pravosudni sistem, svojom lošom organizacijom, stvara probleme u ovom području. Ispitanici rijetko krive tužitelje, sudove, policiju ili druge aktere za ovaj problem.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, rezultati variraju prema entitetu, tipu naselja i nivou obrazovanja.

- Ispitanici iz FBiH navode statistički značajno češće (7.4%) u odnosu na ispitanike iz RS-a (3.0%) da su tužilaštva najodgovornija za slabo funkcionisanje pravosudnog sistema. Sa druge strane, ispitanici iz RS-a smatraju odgovornim Visoko sudsko i tužilačko vijeće statistički značajno češće (6.0%) nego ispitanici iz FBiH (0.6%).
- Ispitanici iz urbanih područja statistički značajno češće (28.6%) krive neorganizovan pravni sistem za slabo funkcionisanje pravosudnog sistema, u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih područja (21.4%). Sa druge strane, ispitanici iz ruralnih područja statistički značajno češće krive Vladu za ovaj problem (48.9% naspram 38.8%).
- Ispitanici sa osnovnim ili nižim obrazovanjem navode statistički značajno češće (47.9%) da je Vlada odgovorna za slabo funkcionisanje pravosudnog sistema u BiH, u poređenju sa ispitanicima sa fakultetskim obrazovanjem (33.7%). Sa druge strane, ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem statistički značajno češće krive neorganizovan pravni sistem (32.7%) i spominju opštu klimu nepoštivanja zakona kao problem (14.6%), u poređenju sa ispitanicima sa osnovnim ili nižim nivoom obrazovanja (6.1%).

NEW_P4. Prema Vašem mišljenju, ko snosi najveću odgovornost za slabosti u funkcionisanju pravosudnog sistema u BiH?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i obrazovanju

	Total	Entitet			Tip naselja		Obrazovanje		
	Svi ispitanici	FBIH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Osnovna škola ili niže	Srednja škola	Fakultet ili viša škola
Vlada	44,2	43,9	41,0	88,0	38,8	48,9	47,9	45,1	33,7
Neuređen pravni sistem	24,8	26,4	23,1	12,0	28,6	21,4	20,9	25,1	32,7
Opšta klima nepoštivanja zakona	9,5	9,1	11,0	,0	9,3	9,7	6,1	10,1	14,6
Tužilaštva	5,6	7,4	3,0	,0	6,6	4,6	4,5	5,8	7,3
Sudovi	4,9	5,3	4,5	,0	5,7	4,1	4,6	5,4	1,7
Visoko sudsko i tužilačko vijeće	2,5	,6	6,0	,0	2,9	2,2	1,3	3,0	3,5
Policija	,7	,5	1,2	,0	,2	1,1	,4	,9	,7
Nešto drugo	3,1	1,8	5,4	,0	2,9	3,3	3,5	2,4	4,1
DK/NA	4,8	4,9	4,9	,0	4,9	4,6	10,8	2,3	1,7

Sve u svemu, prema mišljenju ispitanika, korupcija je najveći problem sa kojim se trenutno suočava bh. pravosuđe. Slijede politički utjecaji na sudije i tužioce kao još jedan značajan problem u ovom području. Pri tome, korupcija se kao problem nešto češće iznosi u FBIH nego u RS-u, dok se politički utjecaji na sudove i tužilaštva nešto češće spominju u RS-u. Vlada se smatra najodgovornijom za slabo funkcionisanje pravosudnog sistema u ovoj zemlji, ali ispitanici smatraju da i sam pravosudni sistem svojom lošom organizacijom doprinosi održavanju postojećih problema. Generalno, ispitanici za slabosti u funkcionisanju pravosudnog sistema u BiH relativno rijetko krive sudove, tužilaštva, te Visoko sudsko i tužilačko vijeće, a najmanje krive policiju.

3.2 OCJENA PRAVOSUDNOG SISTEMA

Bez obzira na iskustva sa njihovim uslugama, ispitanici imaju stavove o tome kako pravosuđe funkcioniše. Ovi stavovi utiču na njihova ponašanja i buduća iskustva, ali i na njihovo zadovoljstvo pravosudnim sistemom. Ovo poglavlje pruža informacije o ocjenama koje ispitanici daju različitim aspektima pravosudnog sistema, kao što je nezavisnost od političkih utjecaja, transparentnost, kapacitet za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, ili profesionalnost sudija i tužitelja. Pored toga, ovo poglavlje ispituje percepcije ispitanika o promjenama u ovim aspektima pravosuđa tokom protekle tri godine.

Ocjena

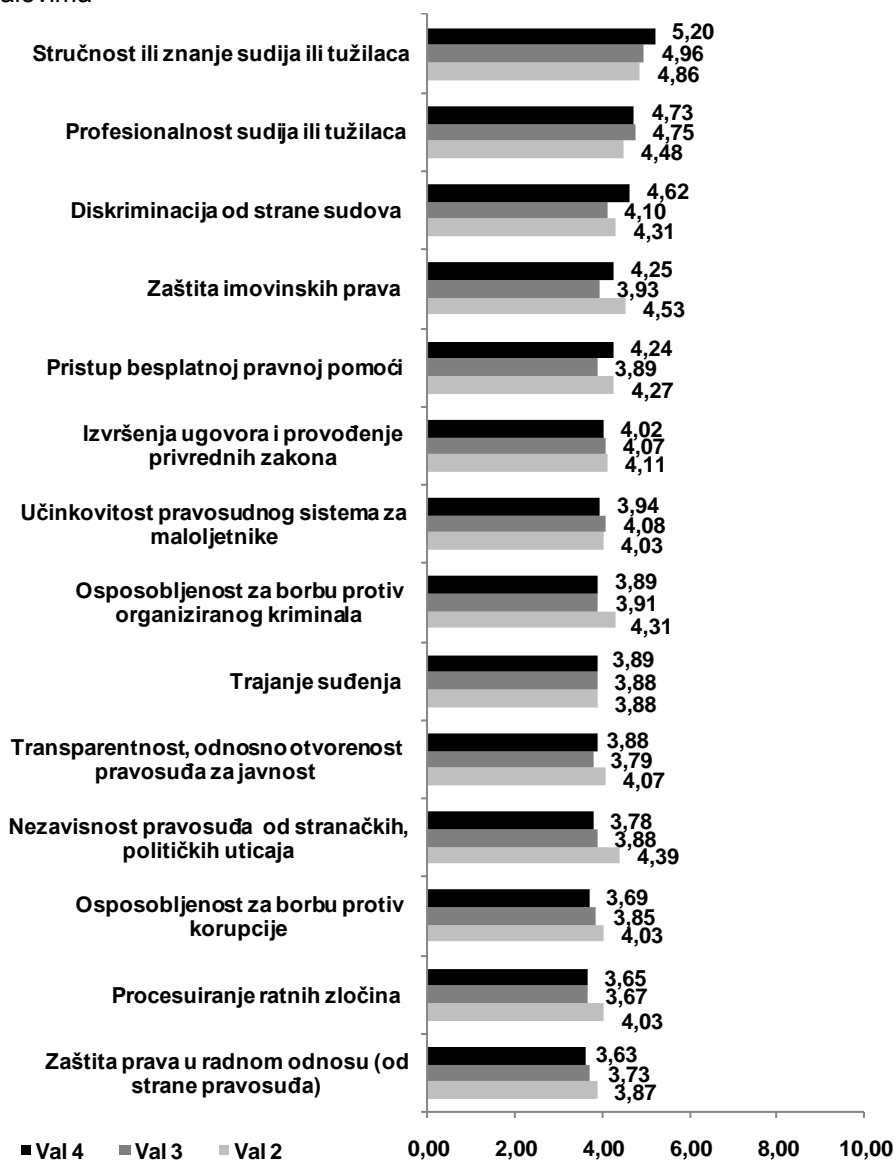
Unutar istraživanja, ispitanicima je postavljen niz pitanja o različitim aspektima pravosuđa u BiH. Od ispitanika je prvo zatraženo da procijene ove aspekte na skali od 1 do 10, gdje 1 znači "Veoma nisko" a 10 "Veoma visoko". Rezultati za ovo pitanje prikazani su u vidu aritmetičkih sredina (M)². Drugo, zatraženo je da uporede situaciju o ovim pitanjima sa situacijom kakva je bila prije 3 godine.

Prema mišljenju ispitanika, stručnost i profesionalnost sudaca i tužitelja ocijenjeni su najvišom ocjenom među svim ostalim aspektima pravosuđa. Za sve aspekte pravosuđa procijenjene u istraživanju, odgovori su ispod srednjeg nivoa skale. Ipak, stručnost i profesionalnost sudija i tužitelja ocijenjeni su najvišom ocjenom, malo iznad srednjeg nivoa skale. Sa druge strane, zaštita prava radnika, procesiranje ratnih zločina i procesiranje korupcije najniže su ocijenjeni.

U 2015. godini, profesionalnost (M= 4.73 naspram M= 4.48) i stručnost sudaca i tužitelja (M= 5.20 naspram M= 4.86) ocijenjeni su statistički značajno višom ocjenom nego 2012. godine. Nadalje, zaštita imovinskih prava (M=4.25 naspram M= 3.93) i pristup besplatnoj pravnoj pomoći (M= 4.24 naspram M= 3.89) ocijenjeni su statistički značajno višom ocjenom nego što je to bio slučaj 2014. godine. Sa druge strane, u odnosu na 2012. godinu, nižom su ocjenom ocijenjeni: nezavisnost pravosuđa od političkih utjecaja (M= 3.78 naspram M= 4.39), kapaciteti za borbu protiv organizovanog kriminala (M= 3.89 naspram M= 4.31) i korupcije (M= 3.69 naspram M= 4.03), sudsko procesiranje ratnih zločina (M= 3.65 naspram M= 4.03), zaštita prava radnika (M= 3.63 naspram M= 3.87) i zaštita imovinskih prava (M= 4.25 naspram M= 4.53), pri čemu su razlike statistički značajne.

² Aritmetička sredina (M) predstavlja mjeru prosjeka. Rezultati prikazani u vidu aritmetičkih sredina predstavljaju prosječne rezultate koje ispitanici postižu na datim pitanjima.

JS5. Na osnovu tekuće situacije, kojom ocjenom biste ocijenili sljedeće oblasti?
Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, značajne razlike otkrivene su prema entitetu, tipu naselja i spolu ispitanika.

- Ispitanici iz FBiH ocijenili su procesiranje ratnih zločina (M=3.98 naspram M= 3.18) i učinkovitost pravosudnog sistema za maloljetnike (M= 4.13 naspram M= 3.72) statistički značajno višom ocjenom nego ispitanici iz RS-a. Sa druge strane, ispitanici iz RS-a ocijenili su stručnost sudaca i tužitelja (M= 5.59 naspram M= 5.07), pristup besplatnoj pravnoj pomoći (M= 4.72 naspram M= 4.01) i diskriminaciju u sudovima (M= 5.42 naspram M= 4.22) statistički značajno višom ocjenom u poređenju sa ispitanicima iz FBiH.
- Ispitanici iz ruralnih područja ocijenili su statistički značajno višom ocjenom stručnost (M= 5.41 naspram M= 4.96) i profesionalnost sudaca i tužitelja (M= 4.94 naspram M= 4.48), u poređenju sa ispitanicima nastanjenim u urbanim područjima. Ipak, ovi posljednji ocijenili su diskriminaciju od strane sudova statistički značajno višom ocjenom u odnosu na ispitanike iz ruralnih područja (M= 4.81 naspram M= 4.45).
- Osobe ženskog roda ocijenile su zaštitu prava radnika, procesiranje ratnih zločina i diskriminaciju od strane sudova statistički značajno višom ocjenom u odnosu na muškarce.

JS5. Na osnovu tekuće situacije, kojom ocjenom biste ocijenili sljedeće oblasti?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i spolu

	Entiteti			Tip naselja		Spol	
	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Muškarci	Žene
Nezavisnost pravosuđa od stranačkih, političkih uticaja	3,80	3,91	1,75	3,72	3,83	3,69	3,86
Transparentnost pravosuđa za javnost	4,03	3,76	2,50	3,83	3,93	3,84	3,93
Osposobljenost za borbu protiv organiziranog kriminala	3,94	3,93	2,64	3,78	4,00	3,86	3,93
Osposobljenost za borbu protiv korupcije	3,77	3,64	2,59	3,59	3,77	3,64	3,73
Profesionalnost sudija ili tužilaca	4,78	4,79	2,88	4,48	4,94	4,64	4,80
Stručnost ili znanje sudija ili tužilaca	5,07	5,59	2,94	4,96	5,41	5,16	5,22
Trajanje suđenja	3,89	4,05	2,01	3,82	3,95	3,84	3,93
Procesuiranje ratnih zločina	3,98	3,18	2,80	3,59	3,70	3,50	3,79
Zaštita prava u radnom odnosu (od strane pravosuđa)	3,72	3,57	2,70	3,61	3,65	3,44	3,81
Zaštita imovinskih prava	4,24	4,37	3,06	4,21	4,28	4,14	4,35
Pristup besplatnoj pravnoj pomoći	4,01	4,72	3,11	4,22	4,26	4,13	4,35
Izvršenja ugovora i provođenje privrednih zakona	4,01	4,12	2,86	3,94	4,08	3,89	4,13
Učinkovitost pravosudnog sistema za maloljetnike	4,13	3,72	2,67	3,92	3,95	3,81	4,05
Diskriminacija od strane sudova	4,22	5,42	3,03	4,81	4,45	4,46	4,77

Prema mišljenju ispitanika, u protekle tri godine nisu primijećene veće promjene u pravosuđu.

Općenito, u poređenju sa periodom od prije 3 godine, većina ispitanika spomenula je da nisu primijetili promjene. 10% ili manje ispitanika primijetilo je neka poboljšanja, dok ostatak ispitanika navodi da se situacija pogoršala.

U 2015. godini ispitanici statistički značajno rjeđe navode da se situacija poboljšala nego u prethodna dva vala istraživanja kada je riječ o:

- neovisnosti pravosuđa od političkih utjecaja (4.7%, naspram 9.3% u 2014. i 8.7% u 2012. godini),
- kapacitetima za borbu protiv organizovanog kriminala (10.3%, naspram 16.3% u 2014. i 18.3% u 2012. godini),
- kapacitetima za borbu protiv korupcije (8.2%, naspram 16.1% u 2014. i 13.7% u 2012. godini),
- stručnosti sudaca i tužitelja (9.1%, naspram 12.1% u 2014. i 12.2% u 2012. godini),
- efikasnosti pravosudnog sistema za maloljetnike (5.5%, naspram 8.9% u 2014. i 9.6% u 2012. godini).

Pored toga, u 2015. godini ispitanici statistički značajno češće navode da se situacija pogoršala kada je riječ o nezavisnosti pravosuđa od političkih utjecaja, u poređenju sa prethodna dva vala istraživanja (23.3%, naspram 16.3% u 2014. i 19.6% u 2012. godini). Također, u 2015. godini ispitanici statistički značajno češće navode da se situacija pogoršala u odnosu na 2014. godinu, kada je riječ o profesionalnosti sudaca i tužitelja (16.1% naspram 11.0%), trajanju suđenja (22.6% naspram 17.6%), procesiranju ratnih zločina (25.4% naspram 18.0%), efikasnosti pravosudnog sistema za maloljetnike (18.2% naspram 13.5%) i diskriminaciji od strane sudova (18.2% naspram 12.9%).

JS6. Po vašem mišljenju, u usporedbi sa periodom od prije 3 godine, da li se situacija popravila, ostala ista ili se pogoršala?

Poređenje po valovima

		Val 2	Val 3	Val 4
Nezavisnost pravosuđa od stranačkih, političkih uticaja	Poboljšana	8,7	9,3	4,7
	Ista	71,7	65,9	65,0
	Pogoršana	19,6	16,3	23,3
	NZ/NŽO	,0	8,5	7,0
Transparentnost, odnosno otvorenost pravosuđa za javnost	Poboljšana	8,1	9,5	7,4
	Ista	70,7	64,4	69,5
	Pogoršana	21,2	16,2	16,1
	NZ/NŽO	,0	9,9	7,1
Osposobljenost za borbu protiv organiziranog kriminala	Poboljšana	18,3	16,3	10,3
	Ista	58,1	55,4	60,8
	Pogoršana	23,6	20,5	21,8
	NZ/NŽO	,0	7,8	7,1
Osposobljenost za borbu protiv korupcije	Poboljšana	13,7	16,1	8,2
	Ista	58,4	55,4	60,1
	Pogoršana	27,9	20,7	24,6
	NZ/NŽO	,0	7,9	7,1
Profesionalnost sudija ili tužilaca	Poboljšana	9,5	12,3	8,5
	Ista	70,9	68,4	68,2
	Pogoršana	19,6	11,0	16,1
	NZ/NŽO	,0	8,4	7,2
Stručnost ili znanje sudija ili tužilaca	Poboljšana	12,2	12,1	9,1
	Ista	72,2	67,4	70,7
	Pogoršana	15,6	12,1	12,9
	NZ/NŽO	,0	8,5	7,2
Trajanje suđenja	Poboljšana	9,6	5,8	5,9
	Ista	64,1	67,5	64,3
	Pogoršana	26,4	17,6	22,6
	NZ/NŽO	,0	9,0	7,2
Procesuiranje ratnih zločina	Poboljšana	18,1	8,1	6,6
	Ista	55,9	64,9	60,9
	Pogoršana	26,0	18,0	25,4
	NZ/NŽO	,0	9,1	7,1
Zaštita prava u radnom odnosu (od strane pravosuđa)	Poboljšana	7,2	8,0	5,1
	Ista	59,7	64,0	66,5
	Pogoršana	33,1	19,5	21,3
	NZ/NŽO	,0	8,5	7,1
Zaštita imovinskih prava	Poboljšana	11,5	7,1	6,9
	Ista	71,1	68,6	71,9
	Pogoršana	17,4	15,7	14,0
	NZ/NŽO	,0	8,6	7,2
Pristup besplatnoj pravnoj pomoći	Poboljšana	14,6	10,7	10,6
	Ista	64,9	64,9	67,6
	Pogoršana	20,5	15,6	14,5
	NZ/NŽO	,0	8,8	7,3
Izvršenja ugovora i provođenje privrednih zakona	Poboljšana	5,7	6,9	5,8
	Ista	72,2	71,8	74,1
	Pogoršana	22,1	12,9	12,9
	NZ/NŽO	,0	8,4	7,3
Učinkovitost pravosudnog sistema za maloljetnike	Poboljšana	9,6	8,9	5,5
	Ista	61,7	69,2	69,0
	Pogoršana	28,7	13,5	18,2
	NZ/NŽO	,0	8,3	7,3
Diskriminacija od strane sudova	Poboljšana	6,7	7,3	6,1
	Ista	71,1	71,6	68,4
	Pogoršana	22,2	12,9	18,2
	NZ/NŽO	,0	8,1	7,3

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Razmatrajući promjene u pravosuđu, statistički značajne razlike utvrđene su samo između FBiH i RS-a. Ispitanici iz FBiH vjeruju statistički značajno češće da se većina ovih aspekata poboljšala u posljednje tri godine, u odnosu na ispitanike iz RS-a. Sa druge strane, ispitanici iz RS-a statistički značajno češće navode da se sljedeći aspekti nisu mijenjali u ovom periodu:

- transparentnost pravosuđa (74.2% naspram 65.7%),
- kapacitet za borbu protiv organizovanog kriminala (71.5% naspram 52.5%),
- kapacitet za borbu protiv korupcije (71.7% naspram 52.2%),
- profesionalnost sudaca (78.5% naspram 61.0%),
- stručnost sudaca i tužitelja (81.6% naspram 64.0%),
- trajanje suđenja (68.1% naspram 62.3%),
- procesiranje ratnih zločina (65.3% naspram 57.2%),
- efikasnost pravosudnog sistema za maloljetnike (71.1% naspram 66.5%),
- diskriminacija od strane sudova (70.2% naspram 65.7%).

JS6. Po vašem mišljenju, u usporedbi sa periodom od prije 3 godine, da li se situacija popravila, ostala ista ili se pogoršala?

Poređenje po entitetima

		FBiH	RS	BD
Nezavisnost pravosuđa od stranačkih, političkih uticaja	Poboljšana	6,8	1,5	,0
	Ista	66,5	66,4	18,1
	Pogoršana	18,2	27,0	81,9
Transparentnost, odnosno otvorenost pravosuđa za javnost	Poboljšana	10,0	3,5	,0
	Ista	65,7	74,2	91,1
	Pogoršana	15,8	17,2	8,9
Osposobljenost za borbu protiv organiziranog kriminala	Poboljšana	13,8	5,5	,0
	Ista	52,5	71,5	94,6
	Pogoršana	25,1	17,9	5,4
Osposobljenost za borbu protiv korupcije	Poboljšana	12,0	2,3	2,4
	Ista	52,2	71,7	80,5
	Pogoršana	27,2	20,9	17,2
Profesionalnost sudija ili tužilaca	Poboljšana	12,4	2,8	,0
	Ista	61,0	78,5	86,7
	Pogoršana	18,0	13,2	13,3
Stručnost ili znanje sudija ili tužilaca	Poboljšana	12,9	3,2	2,3
	Ista	64,0	81,6	77,2
	Pogoršana	14,4	9,8	20,5
Trajanje suđenja	Poboljšana	8,3	2,4	,0
	Ista	62,3	68,1	57,9
	Pogoršana	20,6	24,5	42,1
Procesuiranje ratnih zločina	Poboljšana	9,5	1,9	4,7
	Ista	57,2	65,3	83,5
	Pogoršana	24,6	27,8	11,8
Zaštita prava u radnom odnosu (od strane pravosuđa)	Poboljšana	6,2	3,6	,0
	Ista	62,5	71,3	88,6
	Pogoršana	22,7	20,0	11,4
Zaštita imovinskih prava	Poboljšana	8,1	5,4	,0
	Ista	66,3	79,4	92,1
	Pogoršana	16,9	9,6	7,9
Pristup besplatnoj pravnoj pomoći	Poboljšana	8,8	13,5	8,1
	Ista	63,4	72,9	89,5
	Pogoršana	19,1	7,8	2,4
Izvršenja ugovora i provođenje privrednih zakona	Poboljšana	7,0	4,0	2,4
	Ista	69,3	81,1	85,2
	Pogoršana	15,1	9,2	12,4
Učinkovitost pravosudnog sistema za maloljetnike	Poboljšana	7,7	2,1	,0
	Ista	66,5	71,1	95,3
	Pogoršana	17,2	21,1	4,7
Diskriminacija od strane sudova	Poboljšana	8,0	3,3	,0
	Ista	65,7	70,2	100,0
	Pogoršana	17,7	20,7	,0

Generalno, ispitanici smatraju da su sudije i tužioci u BiH stručni i profesionalni, a njihova stručnost i profesionalnost ocijenjene su kao kvalitetnije nego 2012. godine. Visokom ocjenom ocijenjena je i diskriminacija od strane sudova, zaštita imovinskih prava i pristup besplatnoj pravnoj pomoći. Kao najproblematičnija područja identifikovani su zaštita prava u radnom odnosu, procesiranje ratnih zločina i osposobljenost za borbu protiv korupcije. Prema mišljenju ispitanika, u protekle tri godine nije došlo do većih promjena u pravosuđu. Ipak, ispitanici češće navode da se situacija pogoršala kada je riječ o nezavisnosti pravosuđa od političkih utjecaja, nego što je to bio slučaj u prethodna dva vala istraživanja.

3.3 POVJERENJE U PRAVOSUĐE

Povjerenje u pravosuđe i pravosudne institucije također je među faktorima za koje se očekuje da utiču na ponašanje građana kada se nađu u situaciji da su im potrebne usluge ovog sektora. Nizak nivo povjerenja u pravosuđe može voditi do izbjegavanja korištenja ovog tipa usluga, ali također i do povećanja kriminalnih ponašanja, ili do povećanja korupcije i mita u ovom sektoru. Ovo poglavlje pruža informacije o nivou povjerenja ispitanika u različite aktere i institucije povezane se pravosuđem: tužitelje, sudije, policiju i Visoko sudsko i tužilačko vijeće.

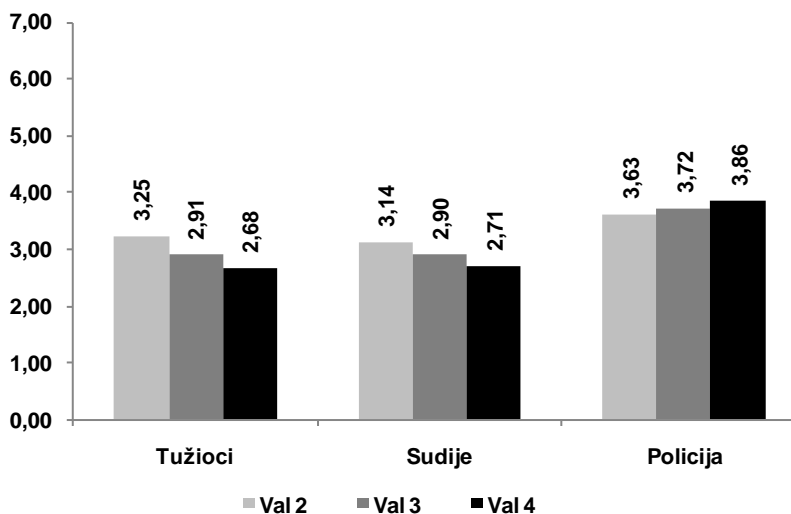
Prvo, od ispitanika je zatraženo da procijene u kojoj mjeri vjeruju različitim institucijama i grupama. Procjenjivali su na skali od 7 stupnjeva, gdje 1 znači da ne vjeruju datoj instituciji ili grupi, a 7 da joj mnogo vjeruju. Rezultati za ovu grupu pitanja prikazani su u aritmetičkim sredinama, gdje veći broj ukazuje na viši nivo povjerenja.

Ispitanici vjeruju policiji više nego što vjeruju pravosudnim institucijama. Kada je riječ o pravosuđu, ocjene ispitanika bliže su lijevom kraju skale, što znači da su ispitanici iskazali relativno nizak nivo povjerenja u sve institucije i pojedince. Općenito, ispitanici vjeruju policiji više nego što vjeruju tužiteljima, sucima ili Vijeću (M= 2.89).

U 2015. godini ispitanici izvještavaju o statistički značajno nižim nivoima povjerenja u tužitelje (M=2.68, naspram M= 2.91 u 2014. i M= 3.25 u 2012. godini) i suce (M= 2.71, naspram M= 2.90 u 2014. i M= 3.14 u 2012. godini), u poređenju sa prethodnim valovima istraživanja.

SYS2-SYS6. *Općenito, u kojoj mjeri vjerujete... ?*

Poređenje po valovima

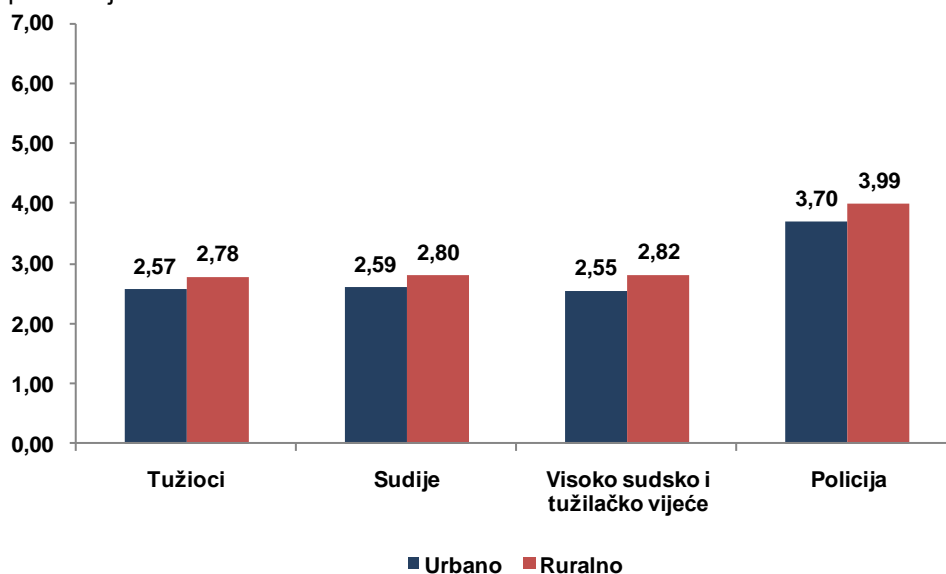

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o povjerenju, značajne razlike su utvrđene kada je riječ o tipu naselja.

- Ispitanici iz ruralnih područja imaju statistički značajno viši nivo povjerenja u tužitelje (M= 2.78 naspram M= 2.57), sudije (M= 2.80 naspram M= 2.59), policiju (M= 3.99 naspram M= 3.70) i VSTV (M= 2.82 naspram M= 2.55), u poređenju sa ispitanicima iz urbanih područja.

SYS2-SYS6. *Općenito, u kojoj mjeri vjerujete... ?*

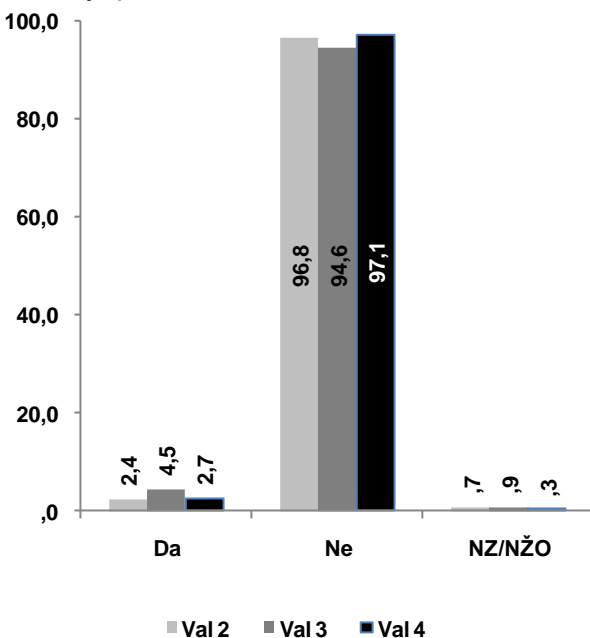
Poređenje po tipu naselja

Ispitanici sa iskustvom sa pravosuđem vjeruju pravosudnim institucijama više, u poređenju sa ispitanicima koji nisu imali takvih iskustava. Poredeći nivo povjerenja žrtava kriminala (2.7%) i osoba bez takvih iskustava sa kriminalom u proteklih 12 mjeseci, njihov nivo povjerenja u pravosuđe se razlikuje. Žrtve imaju više povjerenja da će pravosudni sistem kazniti počinioc (40.2%), u poređenju sa osobama bez iskustva sa kriminalom (27.2%). Povjerenje ispitanika koji nisu imali iskustva sa kriminalom u posljednjih 12 mjeseci se smanjuje: ispitanici statistički značajno češće navode da nemaju povjerenja u to da će pravosuđe kazniti počinioc kriminalnih djela, nego što je to bio slučaj u prethodna dva vala istraživanja (27.9%, naspram 36.9% u 2014. godini i 42.0% u 2012. godini). Sa druge strane, povjerenje žrtava se povećava (40.2%, naspram 35.8% u 2014. i 20.5% u 2012. godini)..

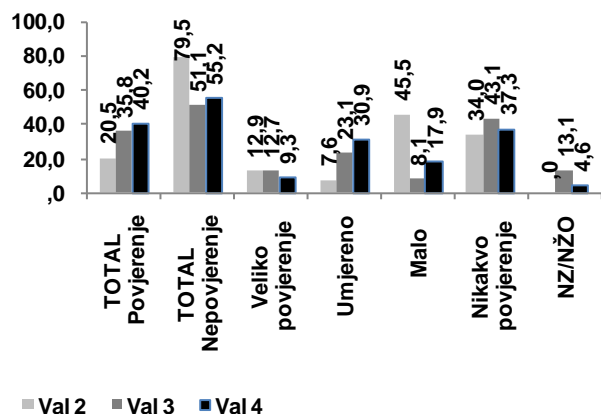
SYSS2. Da li ste u posljednjih 12 mjeseci bili žrtva nekog krivičnog djela?

Poređenje po valovima

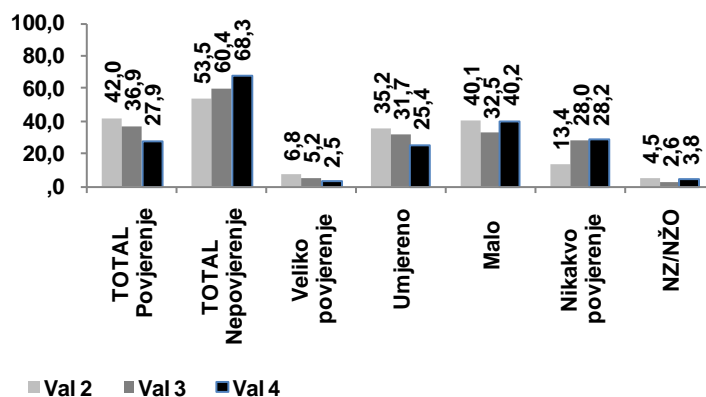

SYSS3. Na osnovu vašeg iskustva, koliko povjerenja imate u pravosudni sistem da će kazniti počinioca?

Poređenje po valovima

SYSS4. Kada biste bili žrtva napada, koliko povjerenje biste imali u pravosudni sistem da će kazniti počinioca? Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o povjerenju da će pravosudni sistem kazniti počinioca krivičnih djela, razlike su utvrđene između entiteta, urbanih i ruralnih područja, te prema spolu.

- Ispitanici iz urbanih područja statistički značajno češće izvještavaju da su bili žrtve kriminala (4.1%), u odnosu na ispitanike iz ruralnih područja (1.4%).
- Među ispitanicima koji su u posljednjih 12 mjeseci imali iskustva sa kriminalom i pravosudnim sistemom, ispitanici iz FBiH navode da imaju povjerenja u sistem statistički značajno češće u poređenju sa ispitanicima iz RS-a (62.5% naspram 7.0%).

- Među ispitanicima koji u posljednjih 12 mjeseci nisu bili žrtve kriminala, ispitanici iz RS-a navode da imaju povjerenja u pravosudni sistem statistički značajno češće u odnosu na ispitanike iz FBiH (33.2% naspram 25.8%).
- Bez obzira na prethodna iskustva sa kriminalom, ispitanici iz urbanih područja navode statistički značajno češće da nemaju mnogo povjerenja u pravosuđe, u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih područja: 68.1% u gradskim naspram 21.1% u seoskim područjima među ispitanicima koji su bili žrtve krivičnih djela u posljednjih 12 mjeseci navodi spomenuto, kao i 71.9% u gradskim naspram 65.3% u seoskim područjima među ispitanicima koji nisu bili žrtve krivičnih djela u posljednjih 12 mjeseci.
- Muškarci sa iskustvom sa kriminalom imaju statistički značajno više povjerenja u pravosuđe (61.7%), u poređenju sa ženama koje su bile žrtve kriminala (23.1%).

SYSS3- SYSS4. *Koliko povjerenje imate u pravosudni sistem da će kazniti počinioca?*

Poređenje po entitetu, tipu naselja i spolu

		Entitet			Tip naselja		Spol	
		FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Muškarci	Žene
Iskustvo sa sudskim procesima	TOTAL Povjerenje	62,5	7,0	100,0	31,9	62,3	61,7	23,1
	TOTAL Nepovjerenje	29,3	93,0	,0	68,1	21,1	38,3	68,7
Bez iskustva sa sudskim procesima	TOTAL Povjerenje	25,8	33,2	7,3	24,3	31,0	28,2	27,6
	TOTAL Nepovjerenje	70,0	63,4	92,7	71,9	65,3	69,4	67,4

Ispitanici najviše vjeruju policiji, a zatim sudijama, tužiocima, te Visokom sudskom i tužilačkom vijeću. Pri tome, ispitanici nastanjeni u ruralnim područjima imaju više povjerenja u sve spomenute institucije i pojedince, u odnosu na ispitanike iz urbanih područja. Ispitanici koji su bili žrtve kriminala i stoga imaju iskustva pravosuđem, više vjeruju da će ove institucije kazniti počinioce, u poređenju sa ispitanicima koji nisu imali takvih iskustava, pri čemu je povjerenje znatno više u FBiH nego u RS-u.

3.4 JEDNAKOST I PRAVDA

Pitanja usko povezana sa povjerenjem u usluge pravosudnog sistema su također i pitanja pravičnosti u pravosuđu i jednakosti pred sudovima. Vjerovanje da svi ljudi nisu jednaki pred sudovima jedan je od najjačih stavova koji može voditi frustraciji strana kojima su potrebne usluge pravosudnog sistema. Također, ovo vjerovanje moglo bi snažno utjecati na ponašanje građana na način da može spriječiti pojedine osobe koje imaju ovaj stav da traže pomoć pravosudnih institucija. Nadalje, to bi ih moglo navesti da pokušaju podmititi službenike čije su im usluge potrebne, što bi vodilo ka povećanju problema sa mitom i korupcijom u ovom području.

Jednakost

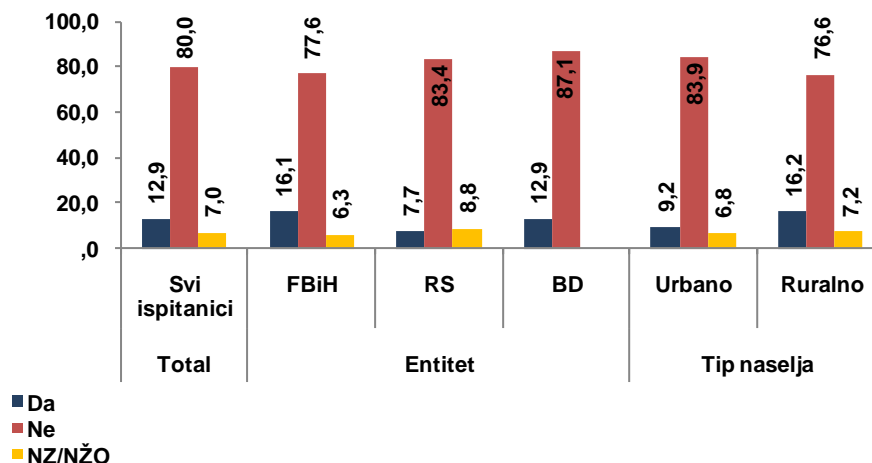
Generalno, ispitanici nisu uvjereni u to da su svi građani BiH jednaki pred sudovima. Samo 13% ispitanika vjeruje u suprotan stav, u jednakost. Sa druge strane, 80% ispitanika navelo je da ne vjeruju da su svi građani BiH jednaki pred sudovima.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Sljedeće kategorije ispitanika tvrde statistički značajno češće da svi građani nisu jednaki pred sudovima:

- ispitanici iz RS-a (83.4%), u poređenju sa ispitanicima iz FBiH (77.6%),
- ispitanici iz urbanih područja (83.9%), u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih područja (76.6%).

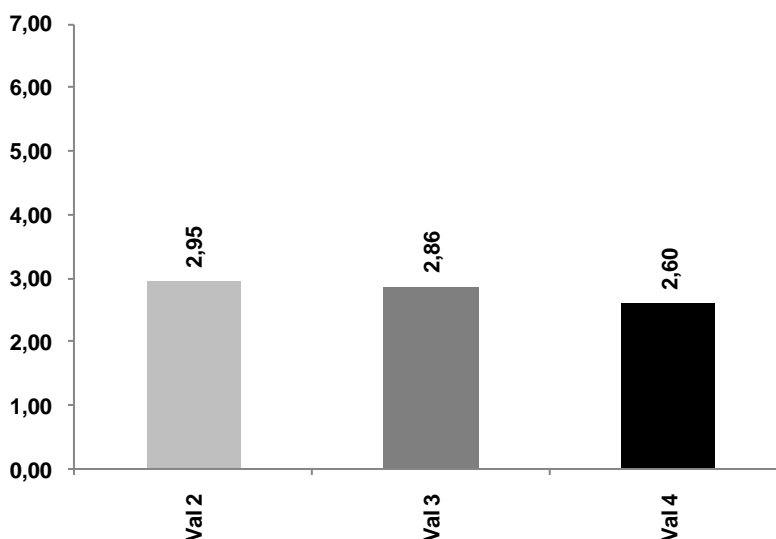
NOVO1. *Da li mislite da su svi građani u BiH jednaki pred sudovima?*

Poređenje po entitetima i tipu naselja

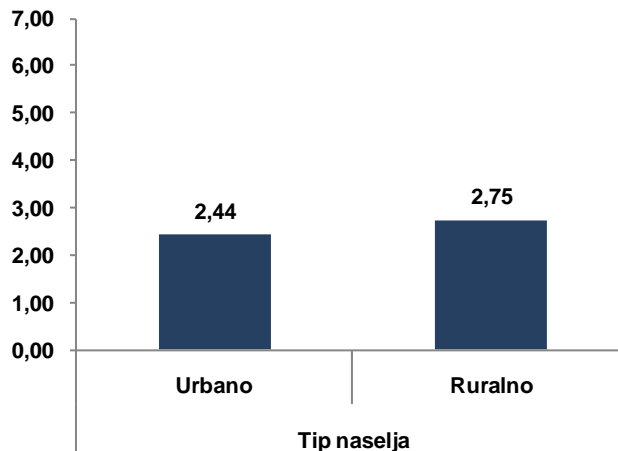
Ispitanici nemaju mnogo povjerenja u pravičnost suđenja u bh. sudovima. Nivo povjerenja ispitanika u pravična suđenja relativno je nizak (M= 2.60), ocijenjen na skali od 7 stupnjeva, gdje 1 znači da nemaju povjerenja a 7 da imaju mnogo povjerenja. U poređenju sa prethodnim valovima istraživanja, ispitanici su statistički značajno rjeđe skloni tvrditi da vjeruju u to da sudovi BiH garantuju pravična suđenja (M= 2.60, naspram M= 2.86 u 2014. i M= 2.95 u 2012. godini).

SYS1. *Uopćeno govoreći, u kojoj mjeri smatrate da bh. sudovi garantiraju građanima pravična suđenja?*
Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Iako je razlika praktično vrlo mala, ispitanici iz ruralnih područja izvještavaju o statistički značajno višem nivou povjerenja u to da sudovi BiH garantuju pravična suđenja, u poređenju sa ispitanicima iz urbanih područja (M= 2.75. naspram M= 2.44).

SYS1. *Uopćeno govoreći, u kojoj mjeri smatrate da bh. sudovi garantiraju građanima pravična suđenja?*
Poređenje po tipu naselja

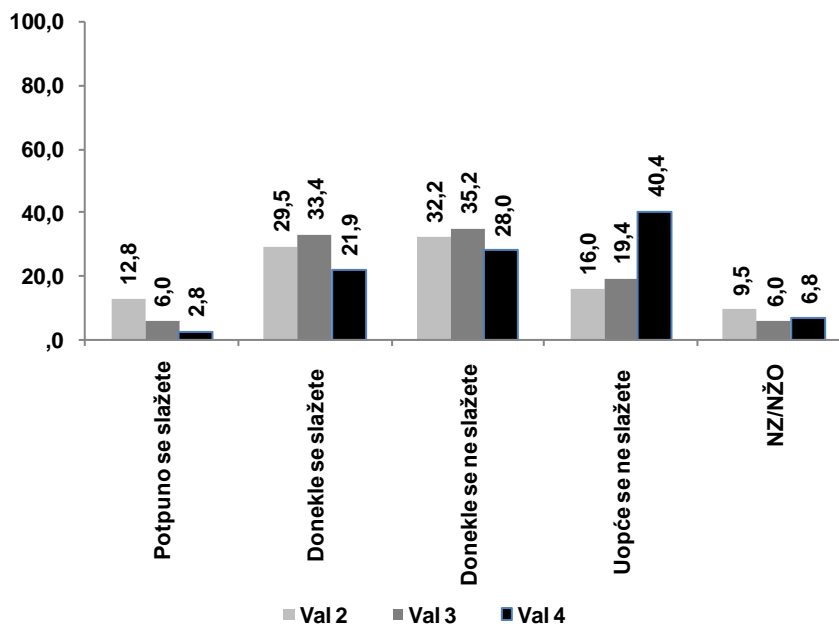

(Ne)pristrasnost sudija

Većina ispitanika ne vjeruje u nepristrasnost sudaca. Samo četvrtina ispitanika vjeruje da su sudije nepristrasne i da odlučuju objektivno, poštujući zakone. Broj osoba koje dijele ovo mišljenje se statistički značajno smanjuje: u 2015. godini je najniži zabilježen do sada (24.7%, naspram 39.4% u 2014. i 42.2% u 2012. godini).

JS1. Molim vas da navedete u kojoj mjeri se slažete sa sljedećom tvrdnjom: «Po mom mišljenju sudije su nepristrasne prilikom vođenja sudskih postupaka i svoje odluke donose objektivno i u skladu sa zakonom»?

Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Ispitanici iz FBiH i RS-a razlikuju se u mišljenjima o nepristrasnosti sudaca, kao i ispitanici iz urbanih i ispitanici iz ruralnih područja, te ispitanici različitog nivoa obrazovanja.

- Ispitanici iz FBiH statistički značajno češće navode da su sudije nepristrasne (26.4%), u odnosu na ispitanike iz RS-a (23.5%).
- Ispitanici iz ruralnih područja vjeruju u nepristrasnost sudaca statistički značajno češće (27.9%) u odnosu na ispitanike iz urbanih područja (21.2%).
- Ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem vjeruju u nepristrasnost sudaca statistički značajno češće (31.5%) nego ispitanici sa završenim osnovnim ili nižim nivoom obrazovanja (20.1%).

JS1. Molim vas da navedete u kojoj mjeri se slažete sa sljedećom tvrdnjom: «Po mom mišljenju sudije su nepristrasne prilikom vođenja sudskih postupaka i svoje odluke donose objektivno i u skladu sa zakonom»?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i obrazovanju

	Entitet			Tip naselja		Obrazovanje		
	FBIH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Osnovna škola ili niže	Srednja škola	Fakultet ili viša škola
TOTAL Slaganje	26,4	23,5	7,2	21,2	27,9	20,1	25,8	31,5
TOTAL Neslaganje	67,1	68,5	92,8	71,6	65,6	67,0	70,2	63,1
Potpuno se slažete	3,7	1,6	,0	2,7	2,9	2,5	3,0	3,2
Donekle se slažete	22,7	21,9	7,2	18,5	25,0	17,6	22,9	28,4
Donekle se ne slažete	24,6	31,2	56,6	26,8	29,2	25,8	30,9	20,4
Uopće se ne slažete	42,5	37,3	36,3	44,8	36,4	41,2	39,3	42,7
NZ/NZO	6,5	7,9	,0	7,2	6,5	12,9	4,0	5,3

Od ispitanika je također zatraženo da procijene koliko različiti faktori utiču na ishode suđenja. Svoje su mišljenje iznosili na skali do 1 do 10, gdje 1 znači da nemaju utjecaja, a 10 da mnogo utiču. Viši rezultat ukazuje na to da je percipirani nivo utjecaja faktora viši.

Prema mišljenju ispitanika, činjenice i primjena zakona imaju najslabiji utjecaj na ishode suđenja. Ispitanici su ocijenili da podmićivanje sudija novcem ima najjači utjecaj na ishod suđenja, a slijede lične veze sudija i drugi oblici mita. Ipak, drugi faktori se također smatraju značajnim za ishode suđenja, kao što su političke intervencije, profesionalnost sudaca, sposobnost advokata koji je angažovan na slučaju, kao i pritisak društva i medija.

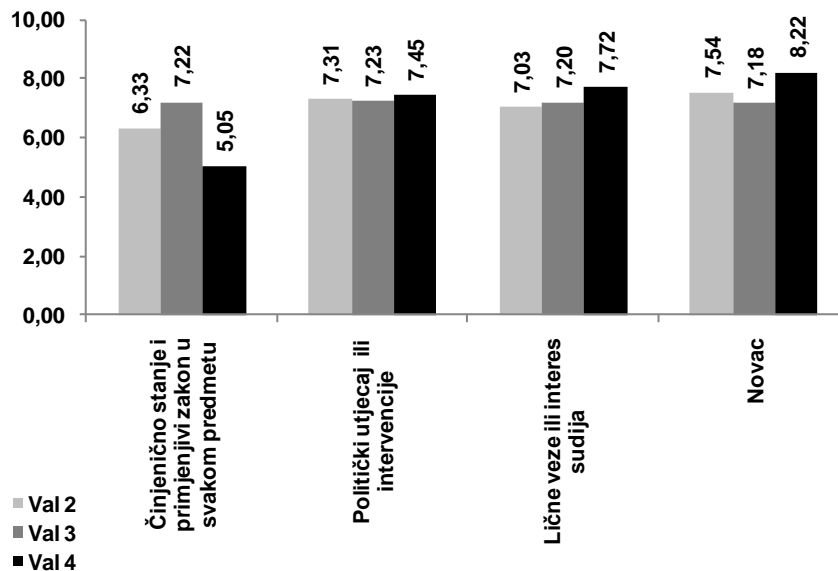
JS2. Koliko mislite da svaki od sljedećih faktora utječe na ishod suđenja?

U poređenju sa prethodnim valovima istraživanja, u 2015. godini ispitanici su statistički značajno rjeđe skloni tvrditi da su činjenice i zakoni važni za ishode suđenja (M= 5.05, naspram M= 7.22 u 2014. i M= 6.33 u 2012. godini). Ipak, statistički značajno su skloniji naglasiti značaj ličnih veza sudaca (M= 7.72, naspram M= 7.20 u 2014. i M= 7.03 u 2012. godini), kao i značaj novca (M= 8.82, naspram M= 7.18 u 2014. i M= 7.54 u 2012. godini).

JS2. Koliko mislite da svaki od sljedećih faktora utječe na ishod suđenja?

Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o faktorima koji utiču na ishode suđenja, odgovori ispitanika variraju prema entitetu i tipu naselja.

- Stručnost sudaca spominje se statistički značajno češće u FBiH nego u RS-u kao važan faktor u ovom kontekstu (M= 6.84 naspram M= 6.46).
- Političke intervencije i nematerijalni oblici mita spominju se statistički značajno češće u urbanim u poređenju sa ruralnim područjima, kao faktori koji utiču na ishode suđenja: M= 7.64 naspram M= 7.28 kod političkih utjecaja, i M= 7.87 naspram M= 7.53 kod nematerijalnih oblika mita.

JS2. *Koliko mislite da svaki od sljedećih faktora utječe na ishod suđenja?*

Poređenje po entitetu i tipu naselja

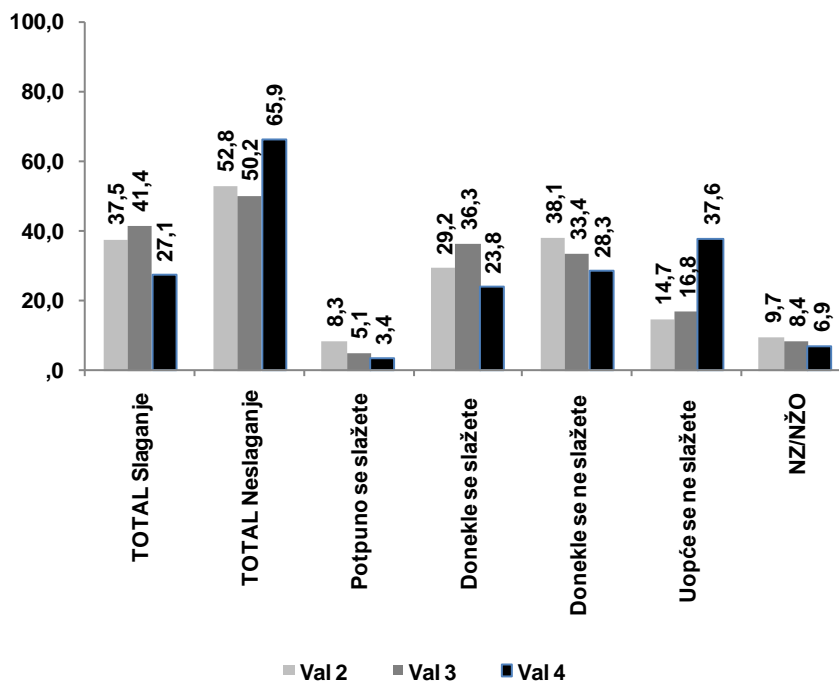
	Entitet			Tip naselja	
	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno
Politički utjecaj ili intervencije	7,37	7,72	5,86	7,64	7,28
Lične sposobnosti sudija	6,84	6,46	6,34	6,63	6,74
Nematerijalni oblici mita	7,70	7,74	6,75	7,87	7,53

(Ne)pristrasnost tužitelja

Većina ispitanika ne vjeruje u nepristrasnost tužitelja. Slično kao sa sucima, samo četvrtina ispitanika vjeruje da su tužitelji nepristrasni i da donose odluke objektivnom primjenom zakona. Broj osoba koji u to vjeruje se smanjuje, i statistički značajno je niži u 2015. godini u odnosu na prethodna dva vala istraživanja (27.1%, naspram 41.4% u 2014. i 37.5% u 2012. godini).

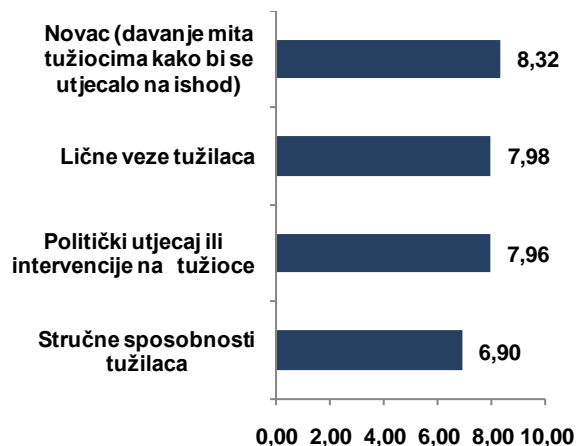
JS3. *U kojoj mjeri se slažete sa sljedećom tvrdnjom: Tužioci su nepristrani u radu na predmetima i podižu optužnice na osnovu dokaza i u skladu sa zakonom?*

Poređenje po valovima

Vjeruje se da novac i drugi oblici mita imaju najveći utjecaj na odluke koje donose tužitelji u sudskim procesima. Od ispitanika je također zatraženo da ocijene koliko različiti faktori utiču tužitelje u sudskim procesima. Odgovarali su na skali od 1 do 10, gdje 1 znači da nemaju utjecaja, a 10 znači da mnogo utječu na odluke tužitelja. Viši rezultat ukazuje na viši percipirani utjecaj određenog faktora. Slično kao sa sudijama, novac kao mito smatra se najvažnijim faktorom koji oblikuje ishode optužnica, a slijede lične veze tužitelja. Ipak, političke intervencije, kao i stručnost tužitelja također se smatraju važnim za ishode slučajeva.

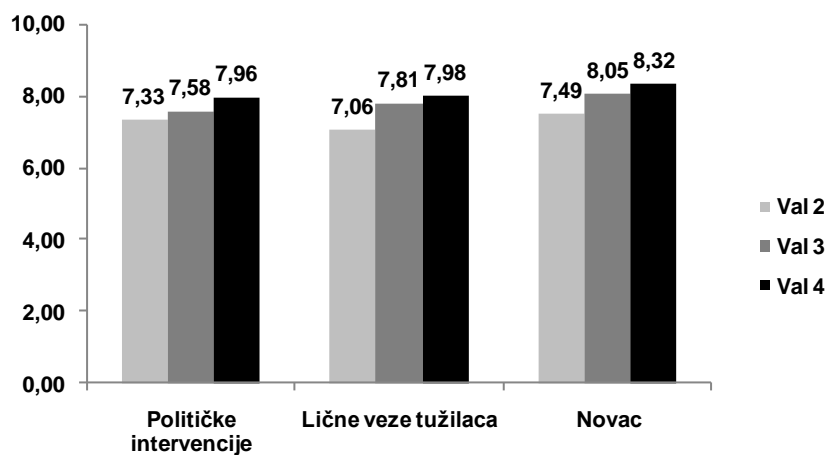
JS4. *Po Vašem mišljenju koliko mislite da svaki od sljedećih faktora utječe na tužitelje u sudskom procesu?*

Ispitanici spominju političke intervencije (M= 7.96, naspram M= 7.58 u 2014. godini i M= 7.33 u 2012. godini) i novac (M= 8.32, naspram M= 8.05 u 2014. godini i M= 7.49 u 2012. godini) kao faktore koji utiču na tužitelje u sudskim procesima statistički značajno češće nego što je to bio slučaj u prethodnim valovima istraživanja. Također, lične veze tužitelja ocijenjene su značajnijim faktorom nego u prethodnim valovima istraživanja (M= 7.98, naspram M= 7.81 u 2014. i M= 7.06 u 2012. godini), pri čemu su razlike statistički značajne.

JS4. *Po Vašem mišljenju koliko mislite da svaki od sljedećih faktora utječe na tužitelje u sudskom procesu?*

Poređenje po valovima

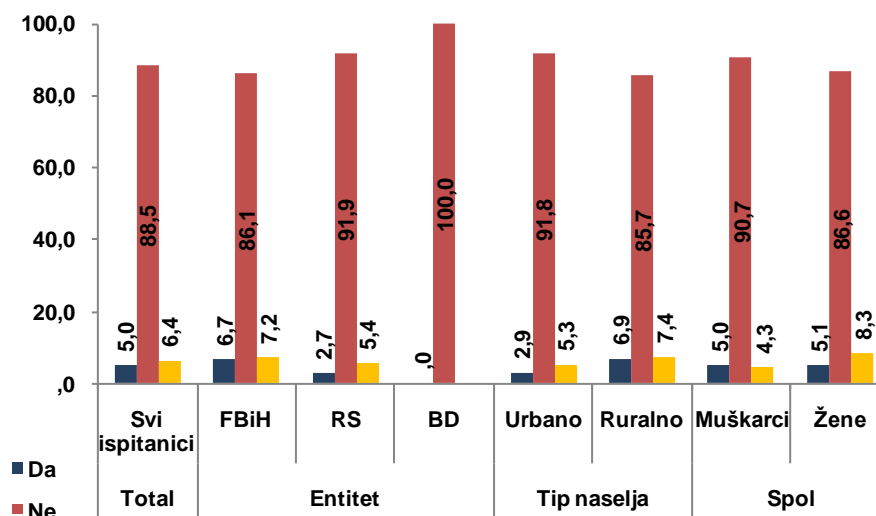
Većina ispitanika (88.5%) ne vjeruje da bh. pravosuđe dovoljno često krivično goni krupne kriminalce ili tzv. “krupne ribe”. Samo 5% ispitanika vjeruje u suprotan stav, da se ove osobe krivično gone u dovoljnoj mjeri.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Entitet, tip naselja i spol su značajne varijable kada je riječ o razlikama na ovom pitanju.

- Ispitanici iz FBiH tvrde statistički značajno češće da se krupni kriminal procesira dovoljno često (6.7%), u odnosu na ispitanike iz RS-a (2.7%).
- Ispitanici iz ruralnih područja statistički značajno češće navode da se krupni kriminal procesira dovoljno često (6.9%), u odnosu na ispitanike iz urbanih područja (2.9%).
- U odnosu na žene, muškarci su statistički značajno češće mišljenja da se u BiH pravosuđu krupni kriminal nedovoljno procesira (90.7% naspram 86.6%).

NOVO 4. *Da li mislite da tužioci u dovoljnoj mjeri optužuju tzv. «krupne ribe»?*

Poređenje po entitetu, tipu naselja i spolu

Političke intervencije (37.9%) i strah (34.7%) ističu se kao glavni razlozi zbog čega se ozbiljni kriminalci u BiH nedovoljno krivično gone. Prema mišljenju ispitanika, glavni razlog niskog nivoa krivičnog gonjenja ozbiljnih kriminalaca u BiH jesu politički utjecaji u ovim slučajevima. Drugi razlog koji je također važan jeste strah tužitelja da se nose sa takvim osobama i slučajevima.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, statistički značajne razlike otkrivene su prema mnogim sociodemografskim i geografskim pitanjima: tipu naselja, spolu, obrazovanju i prihodima.

- Ispitanici iz urbanih područja statistički značajno češće spominju nedostatak kapaciteta za rad kao razlog niskog nivoa krivičnog gonjenja tzv. “krupnih riba”, u odnosu na ispitanike iz ruralnih područja (1.7% naspram 0.3%).
- Muškarci spominju političke utjecaje kao razlog za spomenuto statistički značajno češće (41.8%) nego žene (34.3%).

- Ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem spominju nedostatak stručnih zvanja u ovom kontekstu statistički značajno češće (46.8%) nego ispitanici sa osnovnim ili nižim obrazovanjem (34.2%).
- Ispitanici sa višim prihodima (700+ KM) statistički značajno češće vjeruju u političke utjecaje kao razloge niskog nivoa krivičnog gonjenja "krupnih riba" (48.7%) nego ispitanici sa nižim prihodima (34.4%).

NOVO5. Šta mislite da je glavni razlog tome?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i spolu

	Total	Tip naselja		Spol		Obrazovanje			Primanja			
	Svi ispitanici	Urbano	Ruralno	Muškarci	Žene	Osnovna škola ili niže	Srednja škola	Fakultet ili viša škola	Do 300 KM	301-700	701-1100	Više od 1100 KM
Politički uticaj	37,9	37,3	38,4	41,8	34,3	34,2	38,0	46,8	32,3	35,9	47,2	50,9
Strah	34,7	35,1	34,4	32,8	36,5	38,0	34,7	27,3	40,4	35,1	27,8	29,0
Nedostatak podrške vlasti	11,7	12,5	11,0	13,0	10,6	8,8	13,4	11,8	14,3	14,2	9,3	9,4
Nedostatak stručnih zvanja	2,0	2,3	1,7	2,1	2,0	,8	2,0	4,4	1,8	1,6	1,4	3,6
Nedostatak podrške policije	1,2	1,2	1,3	,7	1,8	1,7	,8	1,9	,3	1,7	1,6	,6
Manjak kapaciteta za rad	1,0	1,7	,3	1,1	,8	1,0	1,0	,0	1,3	,2	1,1	,0
Nešto drugo	2,7	2,0	3,4	2,8	2,7	2,6	2,9	2,4	1,8	2,5	4,5	1,7
NZ/NZO	8,7	7,9	9,5	5,9	11,4	12,9	7,3	5,4	7,8	8,7	7,1	4,7

Generalno, većina ispitanika ne vjeruje u to da su svi građani BiH jednaki pred sudovima. Oni nemaju mnogo povjerenja u pravična suđenja u sudovima u BiH, a to je povjerenje manje u odnosu na prethodne valove istraživanja. Također, ispitanici ne vjeruju niti u nepristrasnost sudaca ili tužitelja, a povjerenje je slabije nego u 2012. i 2014. godini. Prema mišljenju ispitanika, činjenice i primjena zakona imaju najslabiji utjecaj na ishode suđenja, a novac i mito, te lične veze sudija i tužitelja su najutjecajnije. Uz to, u odnosu na prethodne valove istraživanja, češće je mišljenje da lične veze i mito utiču na ishode suđenja. Nadalje, većina ispitanika ne vjeruje da se "krupne ribe" dovoljno krivično gone u BiH. Političke intervencije i strah su, čini se, glavni razlozi nedovoljnog procesiranja ozbiljnog kriminala u ovoj zemlji.

3.5 KORUPCIJA

Korupcija se smatra jednom od najvećih bolesti bh. društva. Teško ju je otkriti ili dokazati, ljudi se plaše pričati o njoj i prijaviti je, opasna je, a prisutna je u svim sferama društva. U BiH se korupcija čak često ni ne smatra kriminalnim djelom, već nečim što je potrebno ili čak normalno i u skladu sa običajima. Postojanje korupcije u pravosuđu ukazuje na to da građani nisu zaštićeni od nepravde ni u drugim područjima života. Ovo poglavlje ima za cilj istražiti stavove građana o korupciji u pravosuđu.

Generalno, građani BiH nisu uvjereni u poštenje u pravosuđu ove zemlje. 84.2% ispitanika ne slaže se sa tvrdnjom da sudije i tužitelji nisu podložni korupciji.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Entitet, tip naselja i prihodi su varijable na kojima se ispitanici razlikuju kada je riječ o ovom pitanju.

- Ispitanici iz FBiH slažu se sa izjavom da sudije i tužitelji nisu podložni korupciji statistički značajno češće (12.5%) u odnosu na ispitanike iz RS-a (4.6%).
- Ispitanici iz ruralnih područja slažu se sa spomenutom izjavom statistički značajno češće (11.5%) u odnosu na ispitanike iz urbanih područja (7.2%).
- Ispitanici sa višim prihodima (700+ KM) statistički značajno češće navode da se ne slažu sa ovom izjavom (91.1%), u odnosu na ispitanike sa najnižim nivoom prihoda (do 300 KM – 78.4%).

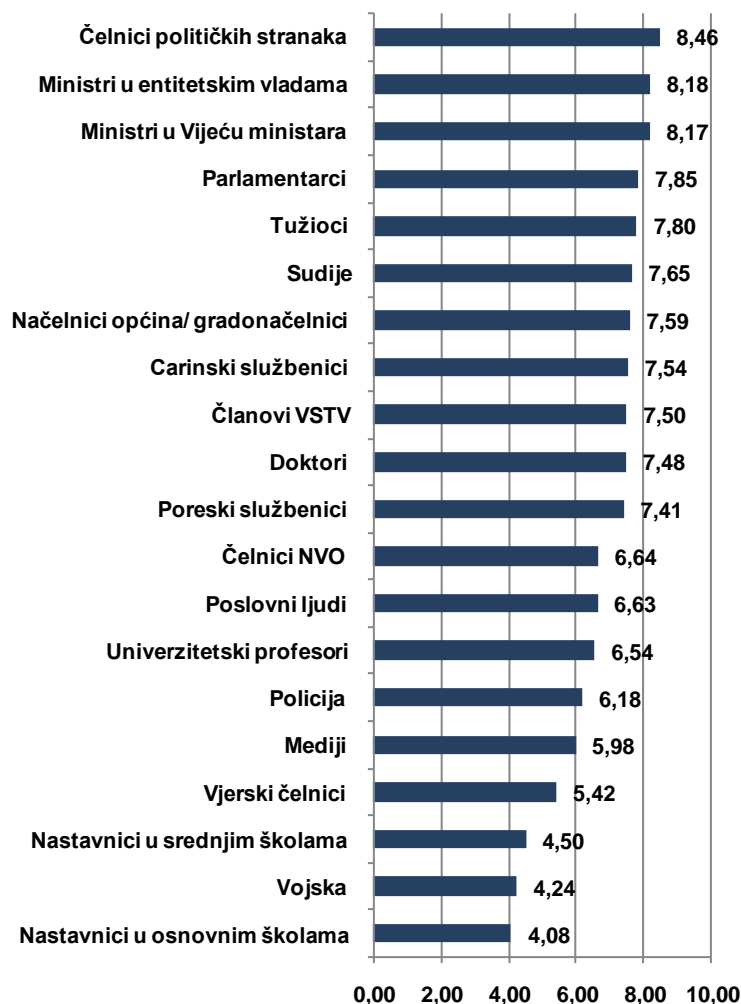
NOVO 3. Da li se slažete sa tvrdnjom da pravosuđe (sudovi i tužilaštva) u BiH nije podložno korupciji?
Poređenje po entitetu, tipu naselja i prihodima

	Total	Entitet			Tip naselja		Primanja			
	Svi ispitanici	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Do 300 KM	301-700	701-1100	Više od 1100 KM
TOTAL Slaganje	9,5	12,5	4,6	8,1	7,2	11,5	12,1	8,9	9,1	3,7
TOTAL Neslaganje	84,2	81,9	87,6	91,9	86,4	82,3	78,4	85,8	89,8	93,1
Potpuno se slažete	2,0	2,8	,4	2,4	2,3	1,6	3,0	1,6	2,0	1,2
Donekle se slažete	7,6	9,7	4,2	5,7	4,9	9,9	9,0	7,3	7,1	2,5
Donekle se ne slažete	22,8	20,2	27,0	25,2	19,4	25,7	22,4	23,2	29,1	19,2
Uopće se ne slažete	61,4	61,8	60,6	66,7	67,0	56,6	56,1	62,6	60,7	73,9
NZ/NZO	6,3	5,5	7,8	,0	6,4	6,2	9,5	5,4	1,1	3,1

U okviru ovog istraživanja, od ispitanika je zatraženo da ocijene poštenje predstavnika različitih javnih i privatnih institucija. Ispitanici su ocjenjivali ove institucije na skali od 1 do 10, gdje 1 znači "Veoma pošten" a 10 znači "Veoma korumpiran". Rezultati za ovu grupu pitanja prikazani su kao aritmetičke sredine. Što je viša aritmetička sredina, češći je generalni stav da je institucija ili njen predstavnik korumpiran.

Ispitanici ocjenjuju da tužitelji i sudije zauzimaju peto, odnosno šesto mjesto na listi od 20 institucija prema nivou korupcije koji je prisutan u ovim institucijama, što znači da su ove institucije među najkorumpiranijim na listi. Prema mišljenju ispitanika, predstavnici političkih partija i ministri entitetskih i nacionalnih vlada su najkorumpiraniji. Slijede predstavnici Parlamenta, te kako je prethodno spomenuto, tužitelji i sudije. Školski nastavnici i vojska smatraju se najpoštenijim.

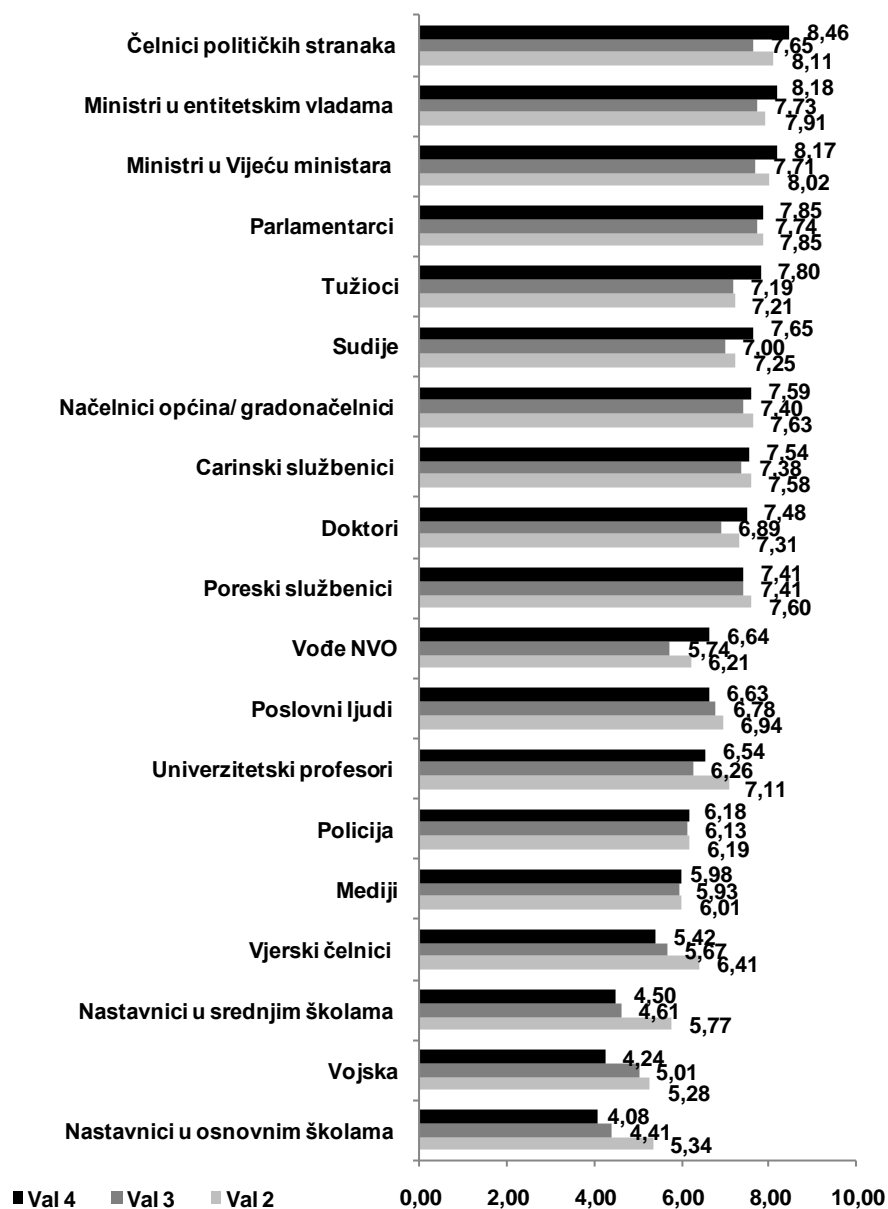
PC. Koliko smatrate da su predstavnici ovih institucija korumpirani odnosno poštteni?

Ocjene ispitanika ukazuju na to da se sudije (M= 7.65, naspram M= 7.00 u 2014. i M= 7.25 u 2012. godini) i tužitelji (M= 7.80, naspram M= 7.19 u 2014. i M= 7.21 u 2012. godini) smatraju korumpiranim u statistički značajno višoj mjeri nego što je utvrđeno u prethodnim valovima istraživanja. Isto vrijedi i za ministre entitetskih vlada (M= 8.18 naspram M= 7.73 u 2014. i M= 7.91 u 2012. godini), vođe političkih partija (M= 8.46, naspram M= 7.65 u 2014. i M= 8.11 u 2012. godini), i lidere nevladinih organizacija (M= 6.64, naspram M= 5.74 u 2014. i M= 6.21 u 2012. godini). Nadalje, u 2015. godini ispitanici su statistički značajno višom ocijenili korupciju među ministrima u Vijeću ministara (M=8.17 naspram M= 7.71) i među ljekarima (M= 7.48 naspram M= 6.89.), u poređenju sa 2014. godinom.

PC. Koliko smatrate da su predstavnici ovih institucija korumpirani odnosno poštenu?

Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Mnoge značajne razlike utvrđene su kada je riječ o ovom pitanju.

- Ispitanici iz FBiH statistički značajno češće tvrde da su ljekari (M= 7.83 naspram M= 6.87), te nastavnici u osnovnim (M= 4.40 naspram M= 3.38) i srednjim školama (M= 4.79 naspram M= 3.90) korumpirani, u odnosu na ispitanike iz RS-a. Sa druge strane, ispitanici iz RS-a ocjenjuju statistički značajno višom korupciju sljedećih aktera: gradonačelnika (M= 7.87 naspram M= 7.44), sudaca (M= 7.89 naspram M= 7.52), vojske (M= 4.56 naspram M= 4.01), vođa političkih stranaka (M= 8.82 naspram M= 8.28) i NVO (M= 6.97 naspram M= 6.49), medija (M= 6.22 naspram M= 5.75), carinskih

službenika (M= 8.11 naspram M= 7.19), poduzetnika (M= 6.93 naspram M= 6.46) i članova VSTV (M= 7.86 naspram M= 7.31).

- Ispitanici iz urbanih područja vjeruju da su sljedeći pojedinci korumpiraniji u odnosu na ispitanike iz ruralnih područja, pri čemu su razlike statistički značajne: univerzitetski profesori (M= 6.91 naspram M= 6.22), vjerske vođe (M= 5.66 naspram M= 5.20), sudije (M= 7.80 naspram M= 7.51), vođe političkih stranka (M= 8.61 naspram M= 8.33), liječnici (M= 7.65 naspram M= 7.33), mediji (M= 6.21 naspram M= 5.77), poreski službenici (M= 7.60 naspram M= 7.24), nastavnici u srednjim školama (M= 4.71 naspram M= 4.33) i članovi VSTV (M= 7.68 naspram M= 7.34).
- Muškarci statistički značajno češće u odnosu na žene tvrde da su vjerske vođe (M= 5.67 naspram M= 5.19), mediji (M= 6.22 naspram M= 5.75), i carinski službenici korumpirani (M= 7.72 naspram M= 7.38).
- Ispitanici sa završenim srednjim obrazovanjem navode statistički značajno češće da su sljedeći službenici korumpirani, u poređenju sa ispitanicima sa osnovnim ili nižim obrazovanjem: policajci (M= 6.41 naspram M= 5.74), vjerske vođe (M= 5.60 naspram M= 5.03), vojska (M= 4.35 naspram M= 3.90), carinski službenici (M= 7.68 naspram M= 7.28) i poreski službenici (M= 7.58 naspram M= 7.11). Također, i ispitanici sa završenim srednjim (M= 6.11) i oni sa završenim fakultetskim obrazovanjem (M= 6.27) statistički značajno češće u odnosu na ispitanike sa završenim osnovnim ili nižim obrazovanjem (M= 5.59) navode da su mediji korumpirani.

PC. Koliko smatrate da su predstavnici ovih institucija korumpirani odnosno poštjeni?

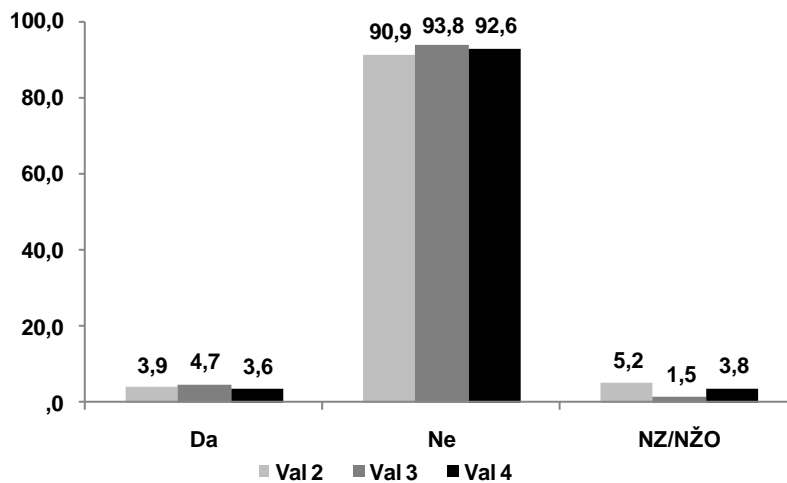
Poređenje po entitetu, tipu naselja, spolu i obrazovanju

	Entitet			Tip naselja		Spol		Obrazovanje		
	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Muškarci	Žene	Osnovno obrazovanje ili niže	Srednja škola	Fakultet ili viša škola
Parlamentarci	7,88	7,94	5,96	7,84	7,85	7,85	7,85	7,77	7,86	7,99
Načelnici općina/ gradonačelnici	7,44	7,87	7,04	7,60	7,57	7,65	7,52	7,32	7,68	7,76
Ministri u vijeću ministara	8,09	8,38	7,12	8,17	8,16	8,16	8,17	8,07	8,20	8,23
Ministri u entitetskim vladama	8,19	8,26	6,90	8,24	8,12	8,17	8,18	8,03	8,23	8,26
Policija	6,27	6,00	6,39	6,27	6,10	6,26	6,09	5,74	6,41	6,08
Univerzitetski profesori	6,61	6,40	6,81	6,91	6,22	6,71	6,40	6,35	6,66	6,44
Vjerski čelnici	5,47	5,07	8,32	5,66	5,20	5,67	5,19	5,03	5,60	5,41
Sudije, sudski uposlenici, sudski izvršioc, uposlenik tužilaštva, advokati, notari	7,52	7,89	7,12	7,80	7,51	7,60	7,69	7,62	7,72	7,41
Vojska	4,01	4,56	4,84	4,40	4,09	4,31	4,18	3,90	4,35	4,42
Čelnici političkih stranaka	8,28	8,82	7,81	8,61	8,33	8,51	8,42	8,33	8,52	8,59
Čelnici NVO	6,49	6,97	5,75	6,70	6,59	6,71	6,58	6,56	6,70	6,57
Tužioc	7,81	7,87	6,83	7,92	7,70	7,77	7,83	7,66	7,92	7,57
Doktori	7,83	6,87	7,84	7,65	7,33	7,46	7,50	7,28	7,61	7,37
Mediji	5,75	6,22	7,52	6,21	5,77	6,22	5,75	5,59	6,11	6,27
Carinski službenici	7,19	8,11	7,89	7,64	7,46	7,72	7,38	7,28	7,68	7,61
Poreski službenici	7,32	7,59	7,07	7,60	7,24	7,47	7,35	7,11	7,58	7,37
Poslovni ljudi	6,46	6,93	6,24	6,75	6,52	6,61	6,64	6,45	6,74	6,61
Nastavnici u osnovnim školama	4,40	3,38	6,32	4,23	3,95	4,08	4,08	4,00	4,11	4,10
Nastavnici u srednjim školama	4,79	3,90	6,13	4,71	4,33	4,54	4,47	4,39	4,53	4,56
Članovi Visokog sudskog i tužilačkog vijećavijeća BiH	7,31	7,86	6,83	7,68	7,34	7,56	7,44	7,37	7,59	7,33

Nizak procenat ispitanika navodi da poznaju osobe od kojih je mito zatraženo od strane uposlenika suda (3.8%) ili tužilaštva (2.0%).

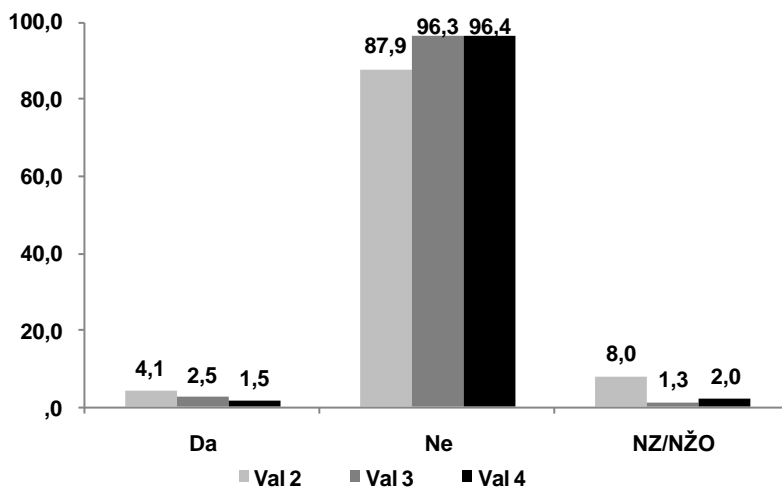
EJ3. *Da li lično poznajete nekoga od koga je sudski uposlenik tražio ili primio mito (sudija, drugi sudski uposlenik)?*

Poređenje po valovima

EJ4. *Da li lično poznajete nekoga od koga je uposlenik tužilaštva tražio ili primio mito (tužilac, drugi uposlenik tužilaštva)?*

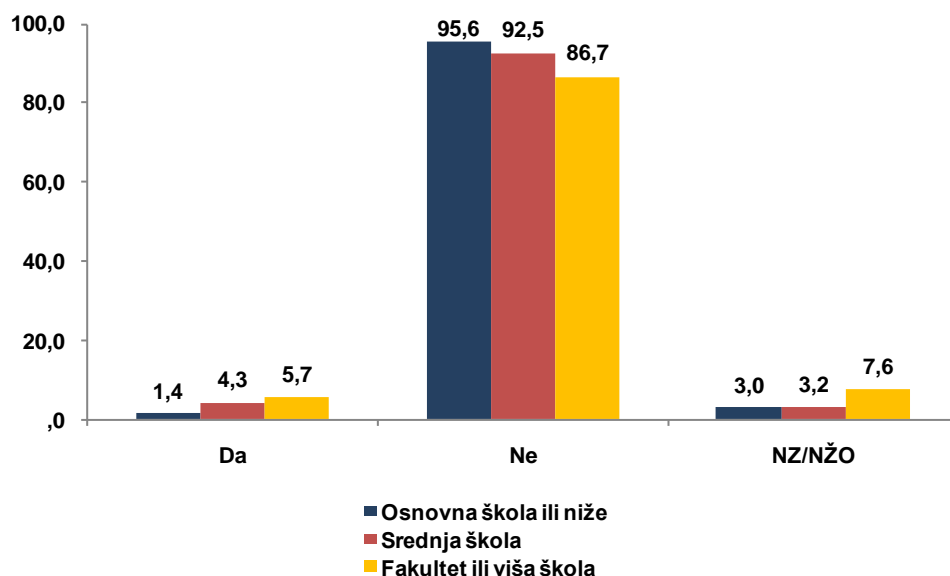
Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Ispitanici različitog nivoa obrazovanja značajno se razlikuju u odgovorima na ovo pitanje. Preciznije, ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem statistički značajno češće (5.7%) navode da poznaju osobe od kojih je mito zatraženo od strane sudskog službenika, u odnosu na ispitanike sa završenim osnovnim ili nižim obrazovanjem (1.4%).

EJ3. *Da li lično poznajete nekoga od koga je sudski uposlenik tražio ili primio mito (sudija, drugi sudski uposlenik)?*

Poređenje po obrazovanju

Borba protiv korupcije

Od ispitanika je također zatraženo da iskažu mišljenja o tome koliko različite organizacije i pojedinci pomažu u borbi protiv korupcije. Ispitanici su iznosili svoje stavove na skali od 7 stupnjeva, gdje 1 znači "uopšte ne" a 7 znači "mnogo" pomoći u borbi protiv korupcije. Rezultati na ova pitanja prikazi su kao aritmetičke sredine, gdje viša aritmetička sredina ukazuje na viši nivo borbe protiv korupcije.

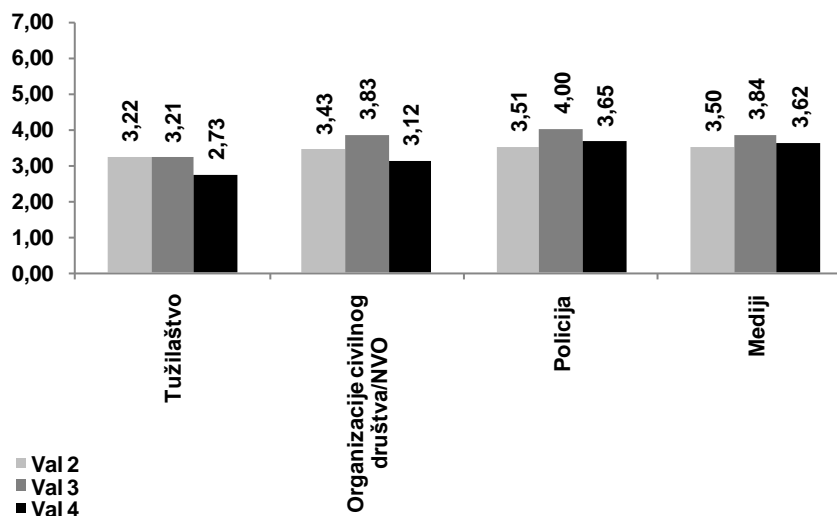
Kao i na drugim sličnim pitanjima, prosječni nivo povjerenja pada nešto ispod srednjeg nivoa skale za svaku organizaciju i pojedinca kada je riječ o njihovom angažmanu u borbi protiv korupcije. **Ipak, ispitanici vjeruju da su policija, mediji i NVO najposvećeniji borbi protiv korupcije.** Slijede međunarodne organizacije. Pravosudne institucije – sudovi, VSTV i tužilaštvo – gotovo su na samom kraju u redu institucija koje se bore protiv korupcije, odmah prije političkih stranki koje su na posljednjem mjestu.

COR. U kojoj mjeri smatrate da sljedeće organizacije ili pojedinci doprinose u borbi protiv korupcije?
Poređenje po entitetu, tipu naselja i godinama

	Total	Entitet			Tip naselja		Godine		
	Svi ispitanici	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno	18-35	36-60	61+
Tužilaštvo	2,73	2,75	2,71	2,41	2,60	2,84	2,80	2,70	2,67
Organizacije civilnog društva/NVO	3,12	3,21	2,98	3,01	3,07	3,17	3,18	3,12	3,05
Policija	3,65	3,61	3,76	3,19	3,49	3,79	3,52	3,69	3,76
Mediji	3,62	3,58	3,72	3,24	3,51	3,72	3,46	3,74	3,64
Visoko sudsko i tužilačko vijeće	2,81	2,86	2,77	2,39	2,67	2,94	2,85	2,81	2,75
Sudovi	2,82	2,85	2,78	2,60	2,65	2,96	2,87	2,81	2,74
Političke stranke	2,12	2,06	2,22	2,04	2,03	2,19	2,18	2,09	2,08
Međunarodne organizacije	2,84	3,08	2,46	2,56	2,68	2,98	2,94	2,89	2,60

U 2015. godini ispitanici su statistički značajno rjeđe skloni navoditi da su tužilaštvo (M= 2.73 naspram M= 3.21 u 2014. i M= 3.22 u 2012. godini) i NVO-i (M= 3.12 naspram M= 3.83 u 2014. i M= 3.43 u 2012. godini) aktivni u borbi protiv korupcije, u poređenju sa prethodnim valovima istraživanja. Također, statistički značajno rjeđe su skloni navoditi da policija (M= 3.65 naspram M= 4.00) i mediji (M= 3.62 naspram M= 3.84) ulažu napore u borbu protiv korupcije nego što je to bio slučaj 2014. godine.

COR. U kojoj mjeri smatrate da sljedeće organizacije ili pojedinci doprinose u borbi protiv korupcije?
Poređenje po valovima

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, razlike su utvrđene prema entitetu, tipu naselja i godinama.

- Ispitanici iz FBiH tvrde statistički značajno češće da se međunarodne organizacije bore protiv korupcije (M= 3.08), u odnosu na ispitanike iz RS-a (M= 2.46).
- Ispitanici iz ruralnih područja tvrde statistički značajno češće u odnosu na ispitanike iz urbanih područja da su sljedeće institucije/organizacije aktivne u borbi protiv korupcije: tužilaštvo (M= 2.84 naspram M= 2.60), policija (M= 3.79 naspram M= 3.49), mediji (M= 3.72 naspram M= 3.51), VSTV (M= 2.94 naspram M= 2.67), sudovi (M= 2.96 naspram M= 2.65) i međunarodne organizacije (M= 2.98 naspram M= 2.68).

- Mlađi ispitanici (do 35 godina starosti) su statistički značajno skloniji tvrditi da su međunarodne organizacije aktivne u borbi protiv korupcije (M= 2.94), u poređenju sa starijim ispitanicima (61+: M= 2.60).

Općenito, građani BiH uvjereni su da su sudije i tužioci u ovoj zemlji korumpirani. Prema mišljenju ispitanika, tužioci i sudije zauzimaju peto i šesto mjesto na popisu 20 institucija prema prisustvu korupcije, odmah nakon čelnika političkih stranaka, ministara i Parlamentaraca. Pored toga, ispitanici su korupciju tužitelja i sudaca ocijenili višom nego u prethodnim valovima istraživanja. Ipak, nizak procenat ispitanika navodi da poznaju osobe od kojih su sudski službenici ili službenici tužilaštva tražili mito. Uz to, ispitanici vjeruju da su policija, mediji i NVO u najvišoj mjeri posvećeni borbi protiv korupcije, a slijede ih međunarodne organizacije. Sa druge strane, institucije pravosuđa (sudovi, VSTV, tužilaštvo) zajedno su sa političkim strankama ocijenjeni kao najmanje angažovani u borbi protiv korupcije.

3.6 STAVOVI I ISKUSTVA

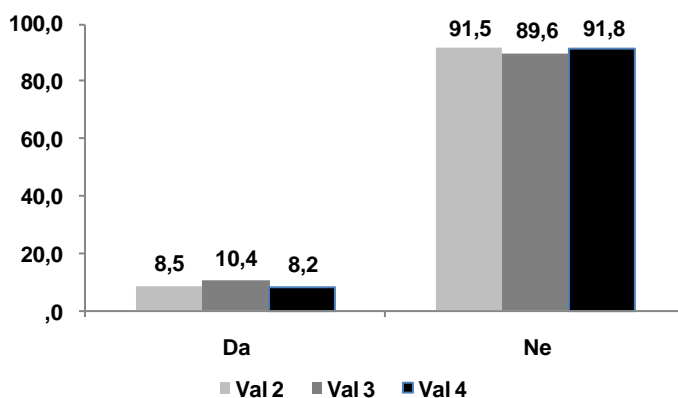
Stavovi mogu oblikovati ponašanja i postupke. Povratno, iskustva također oblikuju i utiču na ponašanja. Umjesto da ispituje stavove, ovo poglavlje istražuje iskustva koja građani doživljavaju sa sistemom pravosuđa u BiH, tj. sa suđenjima, advokatima i komunalnim dugovima.

Suđenja

Oko 8% ispitanika bili su u posljednje tri godine uključeni u sudske procese. U gotovo polovini slučajeva, bili su uključeni u parnične predmete, a otprilike 30% ispitanika bilo je uključeno u krivične predmete. Ostatak ispitanika bili su uključeni u druge vrste sudskih procesa.

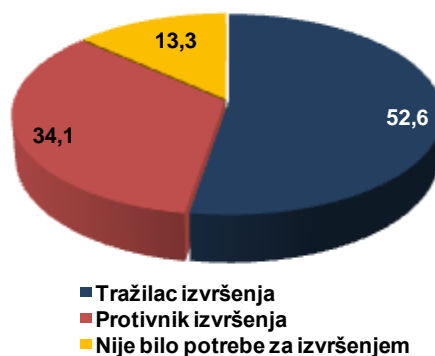
EJ1. *Da li ste vi ili član vaše bliže porodice bili uključeni u neki sudski postupak u zadnje 3 godine (u periodu 2013-2015)?*

Poređenje po valovima

Otprilike u polovini slučajeva ispitanici su bili tražioci izvršenja, dok su otprilike u trećini slučajeva bili protivnici u izvršnim suđenjima. U drugim slučajevima nisu bila potrebna izvršenja.

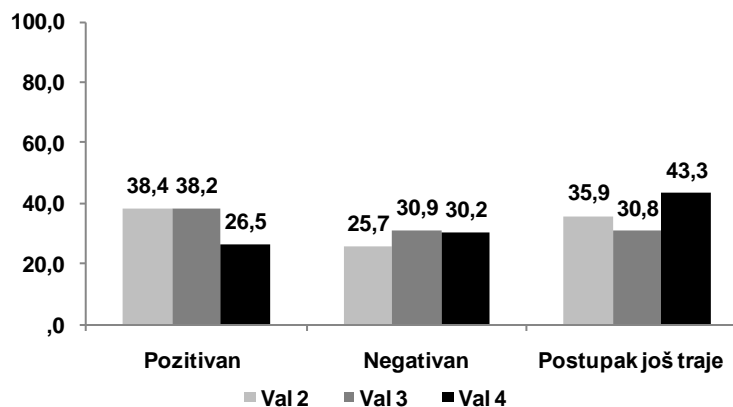
EJ2.2. *Da li ste u tom sudskom postupku bili tražilac izvršenja ili protivnik izvršenja u izvršnom postupku?*

Među ispitanicima koji imaju iskustva sa sudskim procesima, gotovo je jednak broj slučajeva sa pozitivnim i negativnim ishodima procesa. Ipak, u većini slučajeva ishodi su još uvijek nepoznati.

EJ2.1. Kakav je bio ishod ovog postupka sa vašeg stanovišta?

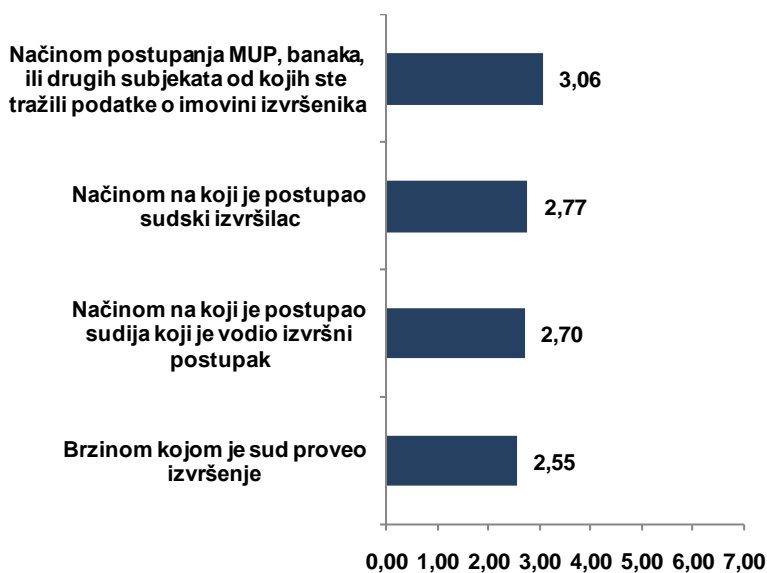
Poređenje po valovima

Od ispitanika koji su imali iskustva sa suđenjima kao tražioci izvršenja zatraženo je da ocijene u kojoj su mjeri zadovoljni sljedećim aspektima suđenja: brzinom provođenja izvršenja, načinom na koji je sudija radio svoj posao, načinom na koji je sudski izvršitelj obavljao svoj posao i time kako su druge uključene strane (banke, Ministarstvo unutrašnjih poslova, itd.) obavljale svoj posao. Ispitanici su ocjenjivali ove aspekte na skali od 1 do 7, gdje 1 znači "Veoma nezadovoljan" a 7 "Veoma zadovoljan".

Općenito, prosječne vrijednosti za sve aspekte padaju ispod sredine skale. Ipak, zadovoljstvo brzinom procedura je najniže, a zadovoljstvo drugim subjektima izuzev sudaca i sudskih izvršilaca najviše.

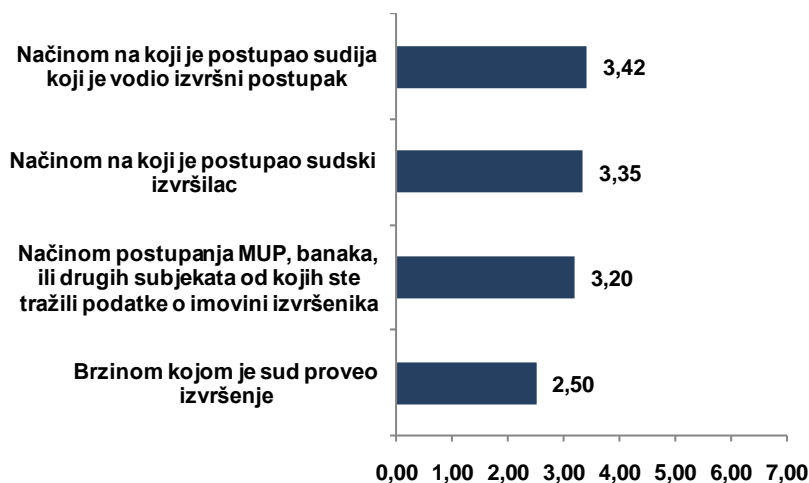
EJ2.3. U kojoj ste mjeri kao tražilac izvršenja bili zadovoljni sljedećim aspektima u postupku sudskog izvršenja?

Ispitanici koji su imali iskustva sa izvršnim postupcima kao protivnici izvršenja također su procjenjivali vlastito zadovoljstvo sljedećim aspektima postupaka: brzinom izvršenja, načinom na koji su sudije radile svoj posao, načinom na koji su sudski izvršitelji radili svoj posao, i načinom na koji su druge strane (banke, Ministri unutrašnjih poslova, itd.) radile svoj posao. Ispitanici su ocjenjivali svaki od ovih aspekata na skali od 1 do 7, gdje 1 znači "Veoma nezadovoljan" a 7 "Veoma zadovoljan".

Kao i kod tražilaca izvršenja, prosječne vrijednosti ocjene zadovoljstva za svaki aspekt padaju ispod središnje vrijednosti skale. Također, zadovoljstvo brzinom procedura bilo je najniže, a zadovoljstvo angažmanom drugih uključenih strana izuzev sudija i sudskih izvršilaca najviše.

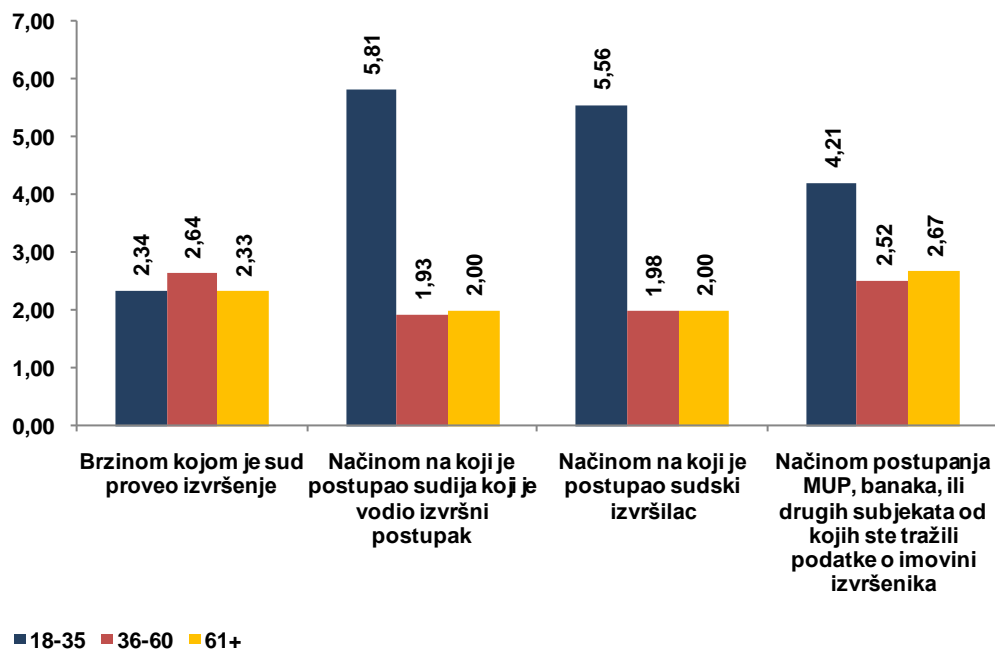
EJ2.4. U kojoj ste mjeri kao protivnik izvršenja bili zadovoljni sljedećim aspektima u izvršnom postupku?

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, značajne razlike utvrđene su između različitih starosnih kategorija ispitanika koji su imali iskustva sa suđenjima kao protivnici izvršenja.

- Među ispitanicima koji su imali iskustva sa suđenjima u izvršnim postupcima kao protivnici izvršenja, mlađi ispitanici (do 35 godina) statistički značajno češće izvještavaju o zadovoljstvu aktivnostima sudskih izvršitelja, u poređenju sa starijim ispitanicima (M= 5.56%, naspram M= 1.98 kod ispitanika od 36-60 godina i M=2.00 kod ispitanika koji imaju 60 i više godina).

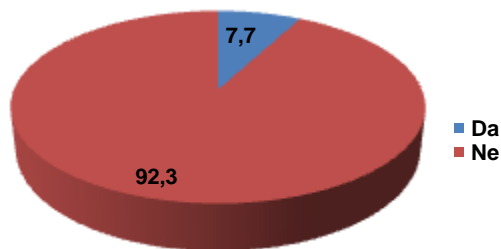
EJ2.4. U kojoj ste mjeri kao protivnik izvršenja bili zadovoljni sljedećim aspektima u izvršnom postupku?
Poređenje po godinama

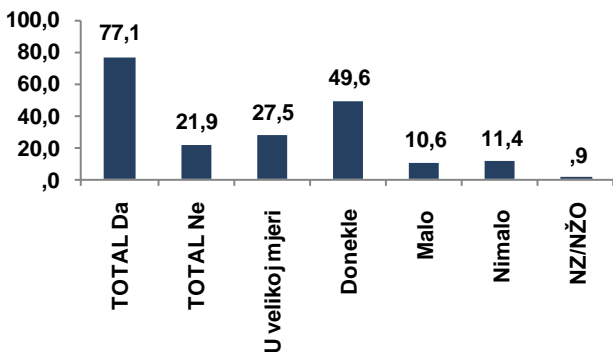
Advokati

7.7% ispitanika koristili su usluge advokata u prošle tri godine. Većina ispitanika uvjereni su da su njihovi advokati pošteno radili svoj posao i da su utjecali na ishode postupaka.

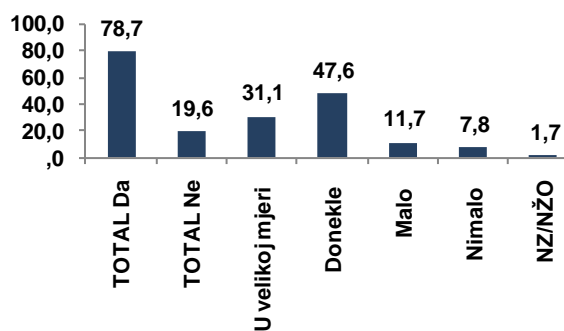
NOVO 6. *Da li ste vi ili član vaše bliže porodice u zadnje 3 godine koristili usluge advokata?*

NOVO 7. U kojoj mjeri smatrate da su advokati obavili svoj posao časno i pošteno?

NOVO 8. U kojoj mjeri smatrate da je advokat uticao na ishod postupka?

Komunalni dugovi

4.6% ispitanika imali su bar jednom u životu dugove u komunalnim kompanijama. U tri od četiri slučaja ove kompanije tražile su od njih da plate dugovanja, i u većini slučajeva to su zatražili više puta. Većina ovih kompanija ponudila je zaduženim stranama da dugove plaćaju u ratama. Pored toga, više od polovine ispitanika navodi da su bili zadovoljni uslugama ovih kompanija.

NOVO9-NOVO13.

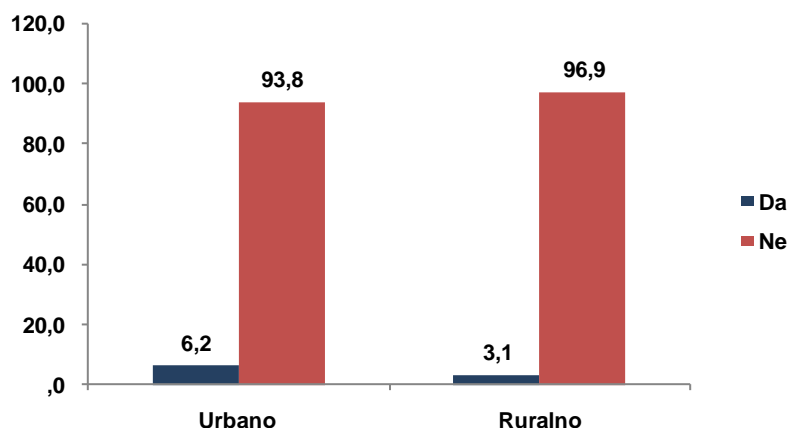
Da li ste bili dužnik nekom komunalnom preduzeću?	Da	4,6
	Ne	95,4
Da li je to komunalno preduzeće od vas potraživalo iznos koji ste zaista dugovali?	Da	75,2
	Ne	24,8
Da li je to komunalno preduzeće od vas potraživalo isto dugovanje u više navrata?	Da	62,4
	Ne	37,6
Da li je postojala mogućnost da se sa komunalnim preduzećem dogovorite o plaćanju vaših dugovanja u ratama?	Da	82,5
	Ne	17,5
Da li ste bili zadovoljni isporučenim uslugama od strane komunalnog preduzeća kojem ste bili dužnik?	Da	55,2
	Ne	44,8

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, utvrđene su značajne razlike između urbanih i ruralnih područja.

- Ispitanici iz urbanih područja navodili su statistički značajno češće (6.2%) u odnosu na ispitanike iz ruralnih područja (3.1%) da su bili zaduženi u komunalnim kompanijama.

NOVO 9. *Da li ste bili dužnik nekom komunalnom preduzeću?*

Poređenje po tipu naselja

Oko 8% ispitanika bili su uključeni u sudske postupke tokom protekle tri godine. Do sada, gotovo je podjednak broj riješenih slučajeva imao pozitivne i negativne ishode. Ispitanici koji su imali iskustva sa izvršnim postupcima kao tražioci izvršenja najzadovoljniji su postupanjem MUP-a, banka i drugih subjekata, a manje su zadovoljni postupanjem sudskih izvršioaca, sudija i brzinom sprovođenja izvršenja. Sa druge strane, ispitanici koji su u izvršnim postupcima bili protivnici izvršenja zadovoljniji su radom sudija i sudskih izvršilaca. Kada je riječ o uslugama advokata, 7.7% ispitanika izvijestili su da su koristili njihove usluge u protekle tri godine. Većina ispitanika uvjerena je da su njihovi advokati svoj posao uradili pošteno, i da su doprinijeli ishodu postupka. Kada je riječ o dugovima u komunalnim preduzećima, 4.6% ispitanika navelo je da su bili zaduženi u ovim kompanijama. Kompanije su od ispitanika tražile da plate dugove, i nudile su im plaćanje u ratama. Većina ispitanika bila je zadovoljna uslugama ovih kompanija.

3.7 POSLJEDICE

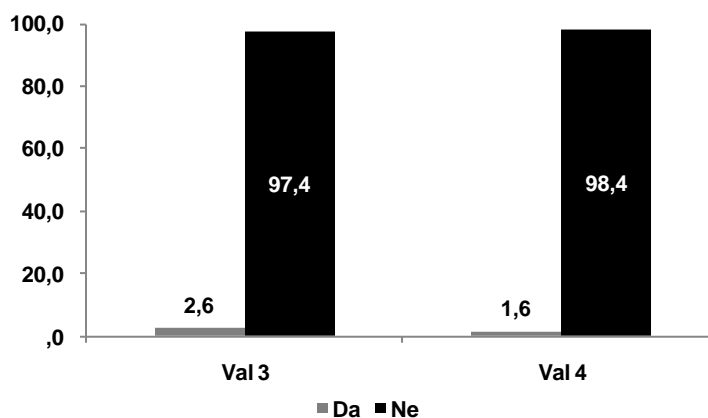
Posljednje poglavlje ovog izvještaja bavi se posljedicama loših praksi u pravosuđu, kao što su sankcije za odgovorne aktere, ali također i onim što je potrebno učiniti kako bi se prakse u ovom području unaprijedile, sa ciljem poticanja vladavine zakona u BiH.

Sankcije

Većina ispitanika lično nikada nisu prijavili krivično djelo korupcije javnog službenika (sudije, tužitelja, policajca, općinskog službenika, i sl.), niti poznaju osobe koje su prijavile koruptivne radnje javnih službenika.

EJ5. *Da li ste vi ili neko koga lično poznajete ikada prijavili krivično djelo korupcije javnog službenika (sudije, tužitelja, policajca, općinskog službenika i slično)?*

Poređenje po valovima

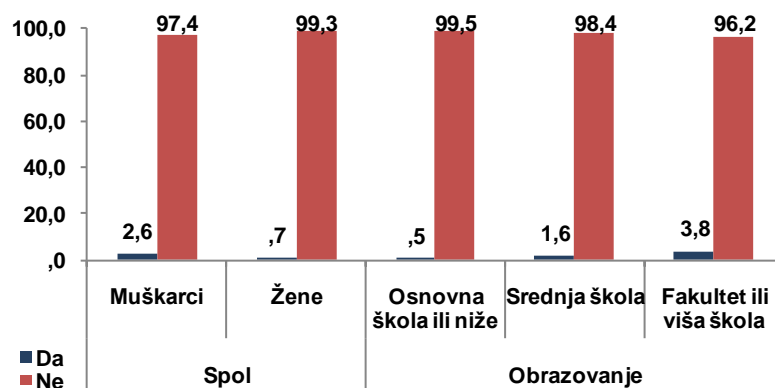

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Stavovi muškaraca i žena razlikuju se kada je riječ o ovom pitanju, kao i stavovi ispitanika sa različitim nivoom obrazovanja.

- Muškarci tvrde statistički značajno češće od žena da poznaju osobe koje su prijavile korupciju javnih službenika (2.6% muškaraca naspram 0.7% žena).
- Ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem tvrde statistički značajno češće (3.8%) u odnosu na ispitanike sa osnovnim ili nižim obrazovanjem (0.5%) da poznaju osobe koje su prijavile korupciju javnih službenika.

EJ5. *Da li ste vi ili neko koga lično poznajete ikada prijavili krivično djelo korupcije javnog službenika (sudije, tužitelja, policajca, općinskog službenika i slično)?*

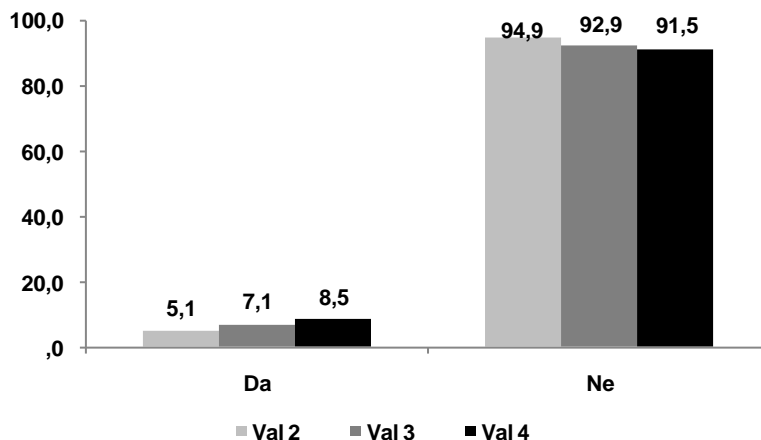
Poređenje po spolu i obrazovanju

Ipak, **8.5%** ispitanika poznaje slučajeve u kojima su sudije ili tužitelji bili kažnjeni za greške koje su napravili u svom radu. U 2015. godini ispitanici su statistički značajno skloniji navoditi da poznaju takve slučajeve (8.5%) kada su suci i tužitelji bili kažnjeni jer nisu ispravno radili svoj posao, u poređenju sa 2012. godinom (5.1%).

EJ6. *Da li vam je poznato da je neki tužilac ili sudija bio sankcioniran zato što nije pravilno obavljao svoj posao?*

Poređenje po valovima

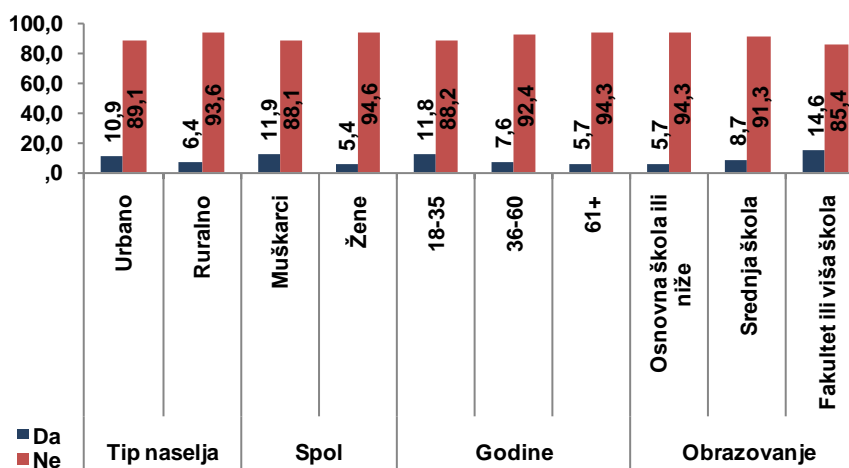

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o sankcijama za sudije i tužitelje, mišljenja se razlikuju prema tipu naselja, te spolu, godinama i obrazovanju ispitanika.

- Ispitanici iz urbanih područja su statistički značajno češće skloni tvrditi da su čuli za slučajeve da su sudije ili tužitelji kažnjavani jer nisu ispravno radili svoj posao (10.9%), u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih područja (6.4%).
- Muškarci su statistički značajno češće u odnosu na žene (11.9% naspram 5.4%) svjesni slučajeva u kojima su sudije ili tužitelji kažnjeni.
- Mlađi ispitanici (do 35 godina starosti) su statistički značajno češće skloni navesti da su čuli za slučajeve da su sudije ili tužitelji kažnjavani zbog svojih grešaka (11.8%), u poređenju sa najstarijim ispitanicima (61+: 5.7%).
- Ispitanici sa završenim fakultetskim obrazovanjem navode statistički značajno češće da su čuli za slučajeve kada su sudije ili tužitelji kažnjeni za svoje greške (14.6%), u poređenju sa ispitanicima sa osnovnim ili nižim obrazovanjem (5.7%).

EJ6. *Da li vam je poznato da je neki tužilac ili sudija bio sankcioniran zato što nije pravilno obavljao svoj posao?*

Poređenje po tipu naselja, spolu, godinama i obrazovanju

Dva od tri ispitanika navela su da ne vjeruju da pravosudne institucije dovoljno kažnjavaju neetično i neprofesionalno ponašanje u vlastitim redovima.

NOVO 16. U kojoj mjeri smatrate da sudovi i tužilaštva disciplinski sankcionišu neetično i neprofesionalno ponašanje u vlastitim redovima?

Poređenje po entitetu

	Total	Entiteti		
	Svi ispitanici	FBIH	RS	BD
TOTAL DA	21,8	24,9	18,5	,0
TOTAL NE	68,7	66,1	70,2	100,0
U velikoj mjeri	1,7	2,2	1,0	,0
Donekle	20,1	22,7	17,5	,0
Malo	28,5	26,6	28,2	69,2
Nimalo	40,2	39,6	42,1	30,8
NZ/NŽO	9,5	8,9	11,3	,0

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Kada je riječ o ovom pitanju, stavovi ispitanika iz FBiH razlikuju se od stavova ispitanika iz RS-a.

- Ispitanici iz FBiH tvrde statistički značajno češće da sudovi i tužilaštvo sankcionišu neprofesionalno ponašanje u vlastitim redovima (24.9%), u poređenju sa ispitanicima iz RS-a (18.5%).

Poboljšanja

Prema procjeni ispitanika, odgovornost sudija i tužitelja za greške koje čine pri obavljanju svojih dužnosti najvažniji je faktor koji bi mogao unaprijediti kvalitet rada sudova i tužilaštava. Otprilike četvrtina ispitanika vjeruje da bi osiguravanje odgovornosti sudija i tužilaca u slučajevima grešaka unaprijedilo kvalitet njihovog rada. Slijedi faktor dostupnosti informacija o radu sudova i tužilaštava javnosti, te osiguravanje da su sudije i tužioci dovoljno svjesni svojih odgovornosti u vršenju javnih funkcija, kao i to da se kao sudije i tužioci zaposle profesionalne i kvalifikovane osobe. Ostali faktori, kao što su bolja evaluacija rada sudija i tužilaca, efikasniji disciplinski postupci, dobra situiranost sudija i tužilaca i time manja potreba za mitom, češće prijavljivanje korupcije, te upošljavanje ambicioznih i predanih sudija i tužilaca, spominju se rjeđe u odnosu na prvobitno spomenute faktore.

NEW_K1. Prema Vašem mišljenju, šta je od sljedećeg najvažnije osigurati da bi sudovi i tužilaštva kvalitetno obavljali svoj posao?

Poređenje po entitetu, tipu naselja i spolu

	Total	Entitet			Tip naselja		Spol	
	Svi ispitanici	FBIH	RS	BD	Urbano	Ruralno	Muškarci	Žene
Da se osigura da sudije/tužioci odgovaraju u slučaju grešaka	24,9	22,7	28,0	30,9	27,7	22,4	25,7	24,1
Da su informacije o njihovom radu uvijek dostupne javnosti	12,7	12,6	13,5	4,3	9,5	15,4	12,0	13,2
Da se osigura da su sudije, tužioci dovoljno svjesni njihove odgovornosti u vršenju javne funkcije	11,4	13,7	8,7	,0	10,5	12,3	10,6	12,2
Da se kao sudije i tužioci zaposle profesionalne i kvalifikovane osobe	11,1	9,5	9,5	62,5	11,1	11,2	11,6	10,7
Da se bolje prati i ocjenjuje rad sudija i tužilaca	8,9	9,7	8,0	2,4	9,3	8,6	9,0	8,8
Efikasniji disciplinski postupak	7,7	5,4	12,1	,0	6,9	8,3	9,6	5,9
Da su sudije/tužioci dobro situirani, da nemaju potrebe za mitom	6,0	8,7	2,1	,0	5,9	6,1	7,0	5,1
Da se raznim mjerama podstaknu svi akteri da prijavljuju korupciju	3,3	3,7	3,0	,0	3,8	3,0	2,6	4,0
Da se kao sudije i tužioci zaposle ambiciozne i predane osobe	2,8	3,8	1,5	,0	3,5	2,3	3,4	2,3
Nešto drugo	1,3	,4	2,9	,0	1,9	,7	1,4	1,1
NZ/NŽO	9,9	9,8	10,8	,0	10,0	9,8	7,0	12,5

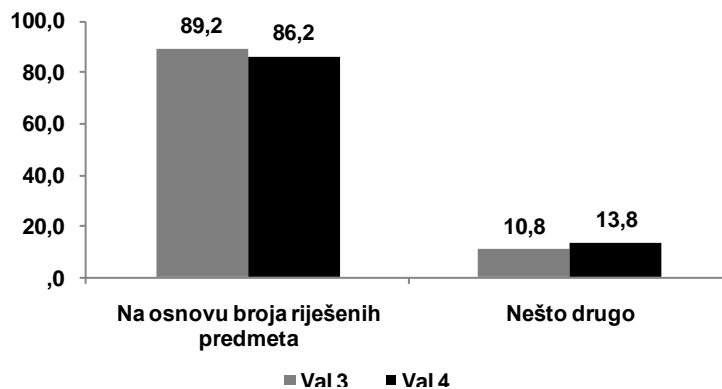
Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama

- Ispitanici iz FBiH tvrde statistički značajno češće da su sljedeće stvari važne za kvalitet rada sudaca i tužitelja, u poređenju sa ispitanicima iz RS-a:
 - da sudije i tužitelje treba dobro plaćati, tako da nemaju potrebe za prihvaćanjem mita (8.7% naspram 2.1%),
 - da kao sudije i tužioce treba zapošljavati ambiciozne i posvećene osobe (3.8% naspram 1.5%),
 - da je potrebno osigurati da su sudije i tužioci potpuno svjesni svoje odgovornosti (13.7% naspram 8.7%).
- Ispitanici iz ruralnih područja tvrde statistički značajno češće (15.4%) u odnosu na ispitanike nastanjene u urbanim područjima (9.5%) da je važno da su informacije o sudijama i tužiocima uvijek dostupne javnosti.
- Muškarci spominju učinkovite sankcije statistički značajno češće (9.6%) nego žene (5.9%) u ovom kontekstu.

Većina ispitanika (70.8%) smatra da broj riješenih slučajeva treba biti kriterij za evaluaciju rada sudova.

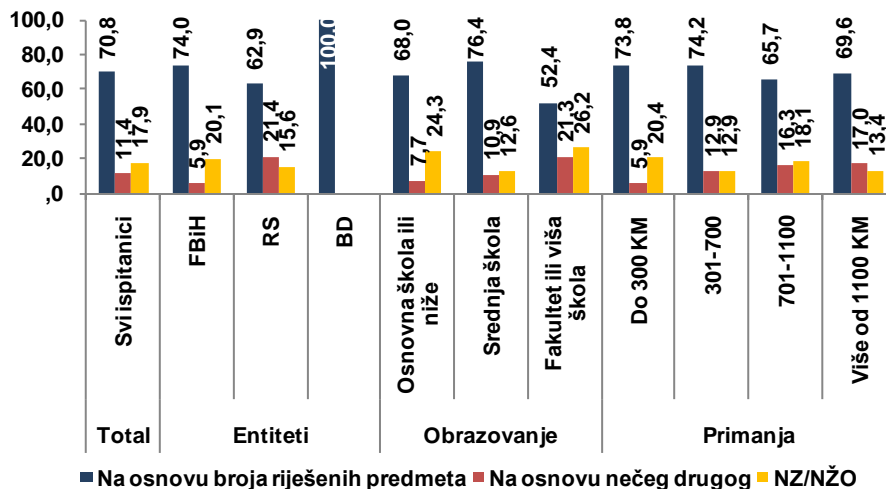
NEW_K2. *Da li smatrate da se kvalitet rada sudova treba ocjenjivati isključivo prema broju riješenih predmeta, ili po drugom osnovu?*³

Poređenje po valovima

NEW_K2. *Da li smatrate da se kvalitet rada sudova treba ocjenjivati isključivo prema broju riješenih predmeta, ili po drugom osnovu?*

Poređenje po entitetu, obrazovanju i prihodima

³ Odgovor „NZ/NŽO“ je izbačen iz analize kako bi se omogućilo poređenje po valovima. Iz tog razloga procenti na prvom i drugom grafikonu su različiti.

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Ispitanici iz različitih entiteta, sa različitim nivoom obrazovanja i različitim prihodima značajno se razlikuju u odgovorima na ovo pitanje.

- Ispitanici iz FBiH navode statistički značajno češće da se broj riješenih slučajeva treba koristiti za evaluaciju rada sudova (74.0%), u poređenju sa ispitanicima iz RS-a (62.9%).
- Ispitanici sa fakultetskim obrazovanjem navode statistički značajno češće (21.3%), u odnosu na ispitanike nižih nivoa obrazovanja (10.9% ispitanika sa završenim srednjim i 7.7% ispitanika sa završenim osnovnim ili nižim obrazovanjem) da kao indikator kvaliteta rada sudova treba koristiti neki drugi kriterij a ne broj riješenih slučajeva.
- Ispitanici sa primanjima višim od 300 KM navode statistički značajno češće da pri ocjenjivanju rada sudova treba koristiti neke druge kriterije umjesto broja riješenih slučajeva (od 12.9% do 17.0%), u poređenju sa ispitanicima sa nižim prihodima (5.9%).

Gotovo polovina ispitanika smatra da je jačanje sistema izvršenja putem sudova, kroz pojačanu obuku i kontrolu sudskih izvršilaca i skraćivanje izvršnih postupaka najbolji način da se izvrši reforma sistema izvršenja u BiH. Sa druge strane, otprilike jedan od pet ispitanika vjeruje da je uspostavljanje posebne institucije koja bi se u ime izvršne vlasti bavila izvršenjima najbolji način da se učini korak naprijed u reformi sistema izvršenja u BiH.

NOVO14. Šta bi po vašem mišljenju bio najbolji put za reform sistema izvršenja u BiH?

Poređenju po entitetu i tipu naselja

	Total	Entiteti			Tip naselja	
	Svi ispitanici	FBiH	RS	BD	Urbano	Ruralno
Jačanje sistema izvršenja putem suda kroz pojačanu obuku i kontrolu sudskih izvršilaca i skraćivanjem izvršnog postupka	49,4	45,0	53,5	87,6	45,2	53,0
Osnivanjem posebne institucije koja bi se u ime izvršne vlasti bavila izvršenjima	21,1	25,8	14,1	10,0	21,4	20,9
Uvođenje sistema privatnih izvršilaca	6,8	7,7	5,7	2,4	7,0	6,6
Nešto drugo	1,1	1,4	,8	,0	1,2	1,0
NZ/NŽO	21,6	20,2	25,9	,0	25,2	18,4

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Odgovori ispitanika na ovo pitanje variraju prema entitetu i tipu naselja.

- Ispitanici iz RS-a tvrde statistički značajno češće da sistem izvršenja treba jačati kroz sudove (53.5%), u poređenju sa ispitanicima iz FBiH (45.0%). Sa druge strane, ispitanici iz FBiH su statistički značajno češće skloni tvrditi da sistem izvršenja treba jačati upostavljanjem nove institucije (25.8%), u odnosu na ispitanike iz RS-a (14.1%).
- Ispitanici iz ruralnih područja statistički značajno češće tvrde da sistem izvršenja treba reformisati kroz sudove (53.0%), u poređenju sa ispitanicima iz urbanih područja (45.2%).

Iako mnogi ispitanici nisu sigurni u to koje od ovih reformi sistema izvršenja mogu otvoriti najveći prostor za korupciju, najviši procenat vjeruje da je uvođenje sistema privatnih izvršilaca najgore rješenje u ovom smislu.

NOVO 15. *Koja od navedenih opcija po vašem mišljenju otvara najveći prostor za korupciju?*

Poređenje po spolu

	Total	Spol	
	Svi ispitanici	Muškarci	Žene
Uvođenje sistema privatnih izvršilaca	31,8	37,8	26,3
Osnivanjem posebne institucije koja bi se u ime izvršne vlasti bavila izvršenjima	18,6	20,5	16,9
Jačanje sistema izvršenja putem suda kroz pojačanu obuku i kontrolu sudskih izvršilaca i skraćivanjem izvršnog postupka	17,2	16,2	18,0
Nešto drugo	,2	,3	,0
NZ/NŽO	32,2	25,1	38,8

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Odgovori muškaraca i žena značajno se razlikuju kada je riječ o ovom pitanju.

- Muškarci tvrde statistički značajno češće nego žene da bi sistem sa privatnim izvršiocima ostavio mnogo prostora za korupciju (37.8% naspram 26.3%).

Najviši procenat ispitanika, otprilike trećina, vjeruje da je glavni rezultat uvođenja notara u pravni sistem u BiH regulacija imovinsko-pravnih odnosa, a slijede povećana pravna sigurnost i smanjenje korupcije. Ipak, mnogi ispitanici nisu sigurni koja je svrha notara u pravnom sistemu u BiH.

NOVO17. *Koji je po vašem mišljenju glavni efekat uvođenja notara u pravni sistem u BiH?*

Poređenje po tipu naselja

	Total	Tip naselja	
	Svi ispitanici	Urbano	Ruralno
Uređenje imovinsko-pravnih odnosa	36,7	37,9	35,7
Povećanje pravne sigurnosti	18,7	16,1	21,0
Smanjenje korupcije	11,9	15,1	9,1
Neko drugi	8,0	8,0	8,0
NZ/NŽO	24,7	22,9	26,3

Razlike prema sociodemografskim i geografskim varijablama. Ispitanici iz urbanih i ruralnih područja odgovorili su na ovo pitanje donekle drugačije.

- Ispitanici iz urbanih područja tvrde statistički značajno češće da je glavni efekat notara u pravnom sistemu smanjenje korupcije (15.1%), u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih područja (9.1%). Sa druge strane, ispitanici iz ruralnih područja navode statistički značajno češće povećanje pravne sigurnosti kao efekat notara (21.0%), u poređenju sa ispitanicima iz urbanih naselja (16.1%).

Većina ispitanika lično nikada nisu prijavili korupciju javnih službenika, niti poznaju osobe koje su to učinile. Ipak, 8.5% ispitanika poznaje neke slučajeve kada su sudije ili tužitelji kažnjeni za greške, ali je većina ispitanika izjavila da ne vjeruje da sudovi i tužilaštva dovoljno sankcionišu neetično i neprofesionalno ponašanje u vlastitim redovima. Kada je riječ u uvođenju poboljšanja u pravosuđe, otprilike četvrtina ispitanika vjeruje da bi osiguranje odgovornosti za greške koje počine unaprijedilo kvalitet rada sudija i tužitelja. Gotovo polovina ispitanika vjeruje da je jačanje sistema izvršenja putem sudova, kroz pojačanu obuku i kontrolu sudskih izvršilaca i skraćivanje izvršnog postupka najbolji način za reformu sistema izvršenja u BiH, i najviši procenat vjeruje da bi uvođenje sistema privatnih izvršioca ostavilo najviše prostora za korupciju. Kada je riječ o notarima, najviši procenat ispitanika vjeruje da je glavni efekat njihovog rada regulacija imovinsko-pravnih odnosa, a slijede povećana pravna sigurnost i smanjena korupcija. Ipak, mnogi ispitanici nisu sigurni koja je svrha notara u pravnom sistemu u BiH.

4 ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da borba protiv korupcije općenito treba biti prioritet pravosuđa u BiH. Ispitanici su identifikovali korupciju kao najveći problem bh. pravosuđa, a borbu protiv korupcije kao područje gdje je pravosudni sistem najmanje uspješan. Pored korupcije, zaštita prava radnika i procesiranje ratnih zločina prepoznati su kao područja gdje se pravosuđe treba više angažovati. Iako generalno mnogi ispitanici vjeruju da su sudije i tužitelji u BiH kvalifikovani i profesionalni, većina ispitanika također vjeruje da su i korumpirani. Za političke se figure (vođe političkih stranaka, ministre, parlamentarce) smatra da su najkorumpiraniji akteri društva, a slijede ih sudije i tužitelji. Pored toga, ocijenjeno je da je korupcija među sudijama i tužiteljima viša nego što je to bio slučaj u prethodnim valovima istraživanja (2012. i 2014. godine). Prema mišljenju ispitanika, vlasti su najodgovornije za borbu i rješavanje korupcije kao problema. Ipak, ispitanici ističu da su policija, mediji i nevladine organizacije aktivniji u borbi protiv korupcije nego pravosuđe i vlasti.

Istraživanje također ukazuje na to da su građani BiH uvjereni u to da politika i pravosuđe u ovoj državi tijesno sarađuju. Ispitanici vjeruju da je pravosuđe u BiH pod snažnim političkim utjecajem. Iako su stavovi o stručnosti sudija i tužitelja pozitivniji, nezavisnost pravosuđa od političkih utjecaja ocijenjena je nižom ocjenom nego 2012. godine, zajedno sa kapacitetima za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, procesiranjem ratnih zločina i zaštitom prava radnika. Pored toga, nivo povjerenja u pravosuđe opada u periodu od 2012. do 2015. godine, što znači da se građani sve manje i manje pouzdaju u njihove usluge. U 2015. godini ispitanici su izvijestili o nižem nivou povjerenja u tužitelje i sudije nego u prethodnim valovima istraživanja. Također, ispitanici vjeruju policiji više nego pravosuđu. Ipak, iskustvo žrtve kriminala utiče na ljude na način da više vjeruju u pravosuđe, što je nalaz koji se može koristiti u aktivnostima sa ciljem promocije i podizanja javnog povjerenja u pravosuđe.

Jednakost i pravičnost druga su pitanja koja su ovim istraživanjem identifikovana kao problematična. Ispitanici ne vjeruju u jednakost građana pred sudovima, a povjerenje u pravična suđenja je manje nego u prethodnim valovima istraživanja. Pored toga, ispitanici ne vjeruju u nepristrasnost sudija niti tužitelja, a nivo povjerenja u njihovu nepristrasnot opao je od 2012. godine do danas. Sve u svemu, ispitanici ocjenjuju da su mito i lične veze najutjecajniji faktori kada je riječ o ishodima suđenja i optužnica. Ispitanici koji su imali iskustva sa suđenjima u izvršnim postupcima izvijestili su o nižem nivou zadovoljstva sudijama, sudskim izvršiteljima, drugim stranama kao što su banke i ministarstva, kao i brzinom izvršenja.

Javno mnijenje o sankcijama za službenike u pravosuđu koji ne rade svoj posao pošteno i korektno ukazuje na vjerovanje u to da se ovi slučajevi zataškavaju. Drugim riječima, čini se da ispitanici smatraju da se većina ovih slučajeva ne prijavljuje niti sankcioniše. Prvo, većina ispitanika ne zna nikoga ko je prijavio korupciju javnih službenika. Drugo, relativno nizak procenat ispitanika čuo je za slučajeve kada su sudije i tužioc i kažnjeni jer nisu propisno obavljali svoj posao, i većina ispitanika navodi da ne vjeruje da sudovi i tužilaštva sankcionišu neetične postupke u vlastitim redovima.

Kada je riječ o tome šta treba učiniti da bi se unaprijedio kvalitet rada sudija i tužitelja, četvrtina ispitanika vjeruje da bi pozivanje na odgovornost u slučajevima kada pogriješe pomoglo postizanju tog cilja. Kada je riječ o poboljšanjima, ispitanici su najskloniji istaći da bi jačanje sistema izvršenja putem sudova, kroz obuke i kontrolu sudskih izvršilaca i skraćivanje izvršnog postupka mogao biti najbolji način za reformu sistema izvršenja u BiH. U suprotnom, ispitanici tvrde da bi rješenja koja uključuju uvođenje sistema privatnih izvršilaca ostavila previše prostora za korupciju a time još manje prostora za pravdu.

